

Suvremene školske knjižnice - usporedba dviju riječkih osnovnoškolskih knjižnica

Šamanić, Simona

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:331231>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Simona Šamanić

**Suvremene školske knjižnice - usporedba dviju riječkih
osnovnoškolskih knjižnica**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za kroatistiku

Simona Šamanić

Matični broj: 19777

**Suvremene školske knjižnice – usporedba dviju riječkih
osnovnoškolskih knjižnica**

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer Knjižničarstvo

Mentor: dr.sc. Adriana Car-Mihec

Komentor: Verena Tibljaš

Rijeka, 5. rujna, 2016.

Sažetak

Knjižnice se osnivaju i postoje zbog korisnika i za korisnike. Školska knjižnica jedan je od stupova odgojno-obrazovnog sustava, ali i knjižničnog sustava jer oblikuje, odgaja i obrazuje korisnika. Za procjenu učinkovitosti i uspješnosti vođenja školske knjižnice potrebno je uzeti u obzir više elemenata – financiranje i proračun, smještaj, izvore, organizaciju, osoblje, korištenje i promidžbu. Novi zahtjevi pred kojima se nalaze školske knjižnice u današnje doba nameću i podrazumijevaju činjenicu da je najvažniji element onaj ljudski, tj. osoba koja svojim stručnim znanjima i osobnim kvalitetama može zadovoljiti, ispuniti i odraditi cijeli niz knjižničarskih poslova. Školski knjižničari moraju biti višestruko kompetentni i spremni na učestale promjene u svijetu informacija, ali i na prilagodbu različitim uvjetima rada. Hrvatske knjižnice mahom odstupaju od Standarda za školske knjižnice i IFLA-inih i UNESCO-ovih smjernica za školske knjižnice, a raširenost i dostupnost interneta element je koji knjižničari mogu dobro iskoristiti, pogotovo ako financijska sredstva nisu dostatna za unaprjeđenje fizičkih obilježja knjižnice. Mrežna stranica koja osim općih informacija nudi i različite mogućnosti weba 2.0. zasigurno bi potaknula učenike na korištenje šireg spektra knjižničnih usluga, kako onih virtualnih tako i onih u fizičkom okruženju. Pregledom mrežnih stranica riječkih osnovnih škola, izdvojene su dvije školske knjižnice, jedna koja je zastupljena na mrežnim stranicama i dostupan je online katalog te jedna koja u virtualnom prostoru nije prisutna ni na koji način. Usporedbom tih dviju školskih knjižnica i zadovoljstva njihovih korisnika utvrđene su mnoge razlike u stavovima skupina korisnika te poneke sličnosti.

Ključne riječi: školska knjižnica, školski knjižničar, zadovoljstvo korisnika, aktivnosti i usluge

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Školska knjižnica	2
2.1. Temelji, definicija, zadaće i ciljevi	3
3. Školski knjižničar	7
3.1. Kompetencije školskog knjižničara	9
4. Pogled u budućnost	11
4.1. Budućnost hrvatskih školskih knjižnica	13
5. Istraživanje: Zadovoljstvo učenika i učitelja školskom knjižnicom	16
5.1. Opći podatci o odabranim školama i pripadajućim knjižnicama	17
5.2. Opis istraživačkog problema	19
5.3. Ciljevi, zadatci i metoda istraživanja	20
5.4. Hipoteze istraživanja	21
5.5. Osnovni skup i uzorak istraživanja	21
6. Prikaz i interpretacija rezultata istraživanja	23
6.1. Usporedba odgovora učenika dviju škola	23
6.1.1. Percepcija trenutnoga stanja u školskoj knjižnici	23
6.1.2. Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice	29
6.1.3. Percepcija knjižnica i čitanja općenito	31
6.1.4. Individualni komentari ispitanika	33
6.2. Usporedba odgovora učitelja dviju škola	37
6.2.1. Percepcija trenutnoga stanja u školskoj knjižnici	37
6.2.2. Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice	42
6.2.3. Percepcija knjižnica, informacijske pismenosti i čitalačkih vještina	44
6.2.4. Individualni komentari učitelja	46
6.3. Usporedba odgovora učitelja i učenika istih škola	47
7. Smjernice za razvoj (ispod)prosječne hrvatske školske knjižnice	54
Zaključak	57
Literatura	59
Prilog 1. Anketni list namijenjen učenicima	61
Prilog 2. Anketni list namijenjen učiteljima	63
Prilog 3. Popis tablica	65

1. Uvod

Motivacija za pisanje ovoga rada svoj razvojni put započinje posve subjektivnim, osobnim viđenjem stanja u školskoj knjižnici jedne odgojno-obrazovne ustanove koje je u potpunosti odudaralo od onoga što relevantna literatura, akademska i profesionalna zajednica predstavlja kao suvremena kretanja u knjižničarskoj djelatnosti. Osluškivanjem stavova, mišljenja i osjećaja koje su korisnici iste školske knjižnice također tijekom vremena razvili te svakodnevnim promatranjem poslovanja knjižnice, motivacija je prerasla u nagon za nekom vrstom djelovanja. Produkt tog djelovanja jest ovaj diplomski rad. Rad započinje predstavljanjem teorijskog okvira koji čini sinteza činjenica iznesenih u literaturi, a nastavlja se analizom i interpretacijom rezultata prikupljenih istraživanjem provedenim među korisnicima.

U prvom poglavlju, naziva *Školska knjižnica*, definira se školska knjižnica, njezina svrha, zadaće i ciljevi, navodi se zakonski okvir za djelovanje te publikacije koje služe za usmjeravanje djelatnosti. Poglavljem *Školski knjižničar* određuje se tko je nositelj knjižničarske djelatnosti u školi, koji su njegovi poslovi, poželjne karakterne osobine i kompetencije. *Pogledom u budućnost*, sljedećim poglavljem, predstavljeni su trendovi u (školskom) knjižničarstvu u svijetu te što budućnost donosi ili bi trebala donijeti hrvatskim školskim knjižnicama. Također, u istom poglavlju dio je posvećen, u današnje vrijeme, neizbježnom internetu i mogućnostima koje stvara za povezivanje s korisnicima novoga doba, a u ovome je radu taj dio poslužio kao svojevrsni uvod u poglavlje posvećeno prikazu istraživanja. Poglavlje *Istraživanje: Zadovoljstvo učenika i učitelja školskom knjižnicom*, donosi sve tehničke podatke vezane uz istraživanje, odnosno metodologiju istraživanja, u kojem se ispitalo zadovoljstvo učenika i učitelja dviju školskih knjižnica osnovnih škola s riječkog područja s konačnom namjerom uspoređivanja rezultata i detektiranja sličnosti i razlika u stavovima korisničkih skupina. Slijedi *Prikaz i interpretacija istraživanja* u kojem su rezultati okupljeni u tri potpoglavlja u kojima se uspoređuju odgovori učenika različitih škola, odgovori učitelja različitih škola te odgovori učenika i učitelja unutar iste škole. Prije samog zaključka, na temelju rezultata istraživanja, navedene su smjernice za razvoj i unaprjeđenje knjižnične djelatnosti u školskom okruženju.

2. Školska knjižnica

Knjižnica je nezamjenjiva komponenta kulturalne, obrazovne i informacijske infrastrukture društva.¹ Knjižnice se osnivaju i postoje zbog korisnika i za korisnike. Tijekom povijesti uloga knjižnica i poimanje knjižničarstva mijenjali su se ovisno o većem broju varijabli. Međutim, temeljni razlozi razvoja knjižničarske djelatnosti i knjižnica kao poostvarenja ideje o sakupljanju sveukupnog znanja svijeta jesu upravo korisnici te njihove potrebe i interesi. Na korisnike pak utječu sve promjene koje se odvijaju u društvu, od onih ekonomskih do tehnoloških.

Prosječnom bi čovjeku možda bilo lako zamisliti život i svakodnevicu bez knjižnice i vjerojatno je knjižnica nešto čega bi se u nestabilnom gospodarskom i ekonomskom razdoblju bili spremni odreći, no istina jest da knjižnica zauzima nezamjenjivo mjesto u suvremenom društvu, ona garantira zaštitu osnovnog prava na slobodu izražavanja i javni pristup informacijama, potiče demokratski razvoj nove tehnologije, u kontekstu globalizacije naglašava lokalnu dimenziju, podržava multijezična i multikulturalna društva, podupire reforme, osigurava razvoj i očuvanje nacionalnog blaga te je neodvojivi dio odgojno-obrazovnog procesa.²

U literaturi se navodi da nema dobrog obrazovanja bez dobre knjižnice, odnosno razvoj i ispunjavanje obrazovnih programa i pratećih ciljeva i zadataka nemogući su bez uključivanja knjižnice u školsku svakodnevicu koju prije svega određuje stjecanje znanja. No, škola gubi monopol u stjecanju znanja u smislu da se znanje servira učenicima kao gotovo i neupitno. Znanje se, kao najvažniji razvojni resurs, u vremenu snažnog tehnološkog napretka, iz knjiga proširilo golemim virtualnim prostorom koje nas okružuje. Na koji način dohvatiti informacije, brzo i učinkovito, te na koji način koristiti informacije i satkati od njih razvojni potencijal, postalo je središnjim zanimanjem knjižničara, posebice onih školskih koji imaju neupitnu ulogu u kreiranju poticajnog okruženja za mlade umove željne kreativnog i kognitivnog napretka. Suvremena škola uči učenike kako učiti i priprema ih za doživotno (cjeloživotno) učenje, a te su odrednice itekako vezane uz zadaće i ulogu školske knjižnice.³ Školska knjižnica jedan je od stupova odgojno-obrazovnog sustava, ali i

¹ Usp. Council of Europe/EBLIDA Guidelines for library legislation in Europe, str. 4. URL: [https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/resources/DECS_CULT_POL_book\(2000\)1_EN.pdf](https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/resources/DECS_CULT_POL_book(2000)1_EN.pdf) (2015-1-25)

² Ibid

³ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina Školska knjižnica - korak dalje. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2004. Str. 11-15.

knjižničnog sustava jer oblikuje, odgaja i obrazuje, korisnika koji će osvijestiti i znati na koji način knjižnica može zadovoljiti njegove specifične potrebe tijekom cijelog života.⁴

2.1. Temelji, definicija, zadaće i ciljevi

Prema zakonu svaka škola mora imati školsku knjižnicu, a njezina je djelatnost sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa, kao što je već uvedeno rečeno.⁵ Definiranje školske knjižnice obuhvaća široki spektar aktivnosti. Ona prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja uz pomoć suvremene tehnologije te postaje informacijsko, nastavno i kulturno središte škole, optimalno je okruženje za razvoj suradničkih veza među učenicima, nastavnicima i stručnim suradnicima, mjesto je za rad i druženje za vrijeme nastave i u slobodno vrijeme te je centar prihvaćanja promjena s obzirom na razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije i medija.⁶ Također, školska knjižnica obrazuje učenike za kritičko mišljenje i vrednovanje informacija, omogućuje svima pristup informacijama na različitim medijima te nudi raznolike izvore informacija i razvija usluge prema potrebama korisnika.⁷ U IFLA-inim i UNESCO-ovim smjernicama za školske knjižnice kao osnovna zadaća školskih knjižnica navodi se pružanje informacija i spoznaja, stjecanje vještina za cjeloživotno učenje te razvijanje mašte. Inače se navedene Smjernice, uz UNESCO-ov Vodič za školske knjižnice, te Zakon o osnovnom školstvu i Zakon o srednjem školstvu uzima za polazište rada školskih knjižnica.⁸ Primjenom navedenih dokumenata postavljen je temeljni okvir za rad, no za kvalitetu rada i zadovoljstvo korisnika potreban je ljudski faktor, ravnatelj koji prepoznaje i priznaje važnost knjižnice i njezin doprinos poticajnoj školskoj atmosferi i učeničkom postignuću, potiče suradnju i njezino korištenje u različite svrhe, osigurava financijska sredstva za građu, materijale i rad, vrednuje rad knjižničara i postupa u skladu s dobivenim rezultatima, potom nastavnici koji i sami koriste knjižnicu i bivaju primjerom svojim učenicima, promiču knjižnične usluge i koriste ih u poučavanju i svom svakodnevnom pripremanju za nastavu te stručni suradnici koji jedni druge uključuju u razvojno planiranje i osiguravaju da

⁴ Usp. Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2012. Str. 18.

⁵ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 24.

⁶ Ibid, str. 17-18.

⁷ Usp. Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 19.

⁸ Ibid, str. 23.

informacijski izvori i usluge pokrivaju potrebe zastupljenih korisničkih skupina.⁹ Među stručne suradnike ubrajamo i školske knjižničare o kojima će više riječi biti u narednom tekstu.

Za procjenu učinkovitosti i uspješnosti vođenja školske knjižnice potrebno je uzeti u obzir nekoliko elemenata – financiranje i proračun, smještaj, izvore, organizaciju, osoblje, korištenje i promidžbu. Opće pravilo financiranja nalaže da se 5% predviđenih troškova školskog sustava po učeniku izdvaja za građu, uz novu građu treba predvidjeti i sredstva za uredski materijal, promidžbene aktivnosti te informacijsko-komunikacijsku tehnologiju. S obzirom da knjižničar najbolje poznaje potrebe i interese korisnika, on bi trebao biti uključen u odlučivanje o troškovima te godišnje podnositi izvješće o dostatnosti sredstava.¹⁰ Smještaj i prostor knjižnice, odnosno izgled knjižnice, izuzetno su važan faktor u stjecanju mišljenja o knjižnici i o donošenju odluke koristiti knjižnicu ili ne. Naime, prije svega, prostor, namještaj i oprema moraju biti estetski privlačni i pristupačni korisnicima. Razlozi dolaska u knjižnicu najčešće se poklapaju s osjećajem ugone i ocjene ljepote prostora.¹¹ Navedeno možemo smatrati površnim, no činjenica jest da topli i estetski privlačni prostori utječu na razvoj unutarnje motivacije za korištenje knjižnice i onoga što se u njoj nalazi. Namještaj i razmještaj istoga mora biti funkcionalan uz jasne vodiče i oznake, materijali čvrsti i trajni, temperatura i osvjetljenje optimalni, a prostor, ako je moguće, podijeljen na dijelove za čitanje, učenje i istraživanje, poučavanje, rad u grupama te zaseban dio za administraciju.¹² Podijeljeni prostor, namijenjen različitim aktivnostima, preduvjet je za omogućavanje kvalitetnog komuniciranja.¹³ Svakako bi u knjižnici trebala postojati računala te ostala audiovizualna oprema kako bi se mogle primjenjivati suvremene metode poučavanja, zatim kako bi se mogla vršiti informacijska pretraživanja i istraživanja te kako bi se na različite načine ispunilo slobodno vrijeme mladih korisnika koji su od najranijeg djetinjstva naučeni na audiovizualne podražaje bilo televizijskih sadržaja, multimedijalnih sadržaja na računalu ili na sadržaje različitih popularnih online platformi poput YouTube-a.¹⁴ Standard za školske knjižnice iz 2000. godine donosi vrlo detaljan popis elemenata

⁹Usp. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 21.

¹⁰ Ibid, str. 12-13.

¹¹ Usp. Kovačić, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 140.

¹² Usp. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. Nav. dj., str. 13-14.

¹³ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 21.

¹⁴ Usp. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. Nav. dj., str. 14-16.

koje bi svaka knjižnica trebala imati. Za vrijeme u kojem je Standard donesen, možda je bilo teško očekivati da se u knjižnici nalaze tri računala, dva dijaprojektora, tv prijamnik, videokamera i slično, no u današnje vrijeme ti su elementi imperativ, a u budućnosti bi se broj računala trebao povećavati, a oprema dopunjavati tabletima, e-čitačima i sličnim modernim pomagalima.¹⁵ No, u organizaciji i osuvremenjivanju prostora novim tehnologijama, ne smije se zanemariti postojeći fond i postojeća oprema što zahtjeva sposobnost uklapanja novoga u postojeće uvjete rada te sposobnost dugoročnog planiranja.¹⁶

Knjižnične usluge moraju uključivati pristup građi vezanoj uz nastavni program, stručnu literaturu za nastavnike, građu za slobodno vrijeme i razonodu te građu koja odgovara posebnim potrebama i interesima školske zajednice. S obzirom na Standard, omjer građe u osnovnoj školi trebao bi biti 60% knjiga za lektiru i 40% stručnih i ostalih knjiga, dok je u srednjoj školi omjer 50:50. Referentna zbirka trebala bi činiti 5-10% fonda, a 10% pedagoško-metodička literatura za izvođenje nastave i za stručno usavršavanje.¹⁷ Nabava u školskim knjižnicama ovisi o ravnatelju i općem mišljenju o knjižnici i njezinoj vrijednosti za odgojno-obrazovni sustav te o sposobnosti knjižničara. Najčešće knjižnica biva na marginama kada je riječ o financiranju i odvajanju sredstava što se nerijetko opravdava razlozima kojima se navode prioritete, a knjižnica to gotovo nikada nije. Međutim, ako knjižnicu vodi sposoban i snalažljiv knjižničar koji svojim radom doprinosi pozitivnom mišljenju o knjižnici i koji zajednici kontinuirano prikazuje mogućnosti korištenja knjižnice i njezine vrijednosti za mlade umove, onda je moguće dopunjavati fond, ostvarivati želje korisnika i u konačnici stvoriti stanje blisko onome koje se prikazuje u Standardu i Smjernicama.¹⁸ ¹⁹ Sve što knjižnica posjeduje u kojem god obliku bilo, mora biti popisano i organizirano u knjižničnom katalogu koji mora biti dostupan korisnicima.²⁰ Postojanje online kataloga, između ostaloga, može ići u prilog promidžbenim aktivnostima školske knjižnice. Naime, nužno je da se usluge školske knjižnice aktivno promiču, da je knjižnica vidljiva na razini škole, ali i uže lokalne zajednice. Cjelokupna ponuda knjižnice mora biti jasna i razumljiva svim korisnicima u školi

¹⁵ Usp. Standard za školske knjižnice, članak 19 -24. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2015-11-20)

¹⁶ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 21-22.

¹⁷ Usp. Standard za školske knjižnice, članak 14.

¹⁸ Ibid, članak 10-16.

¹⁹ Usp. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. Nav. dj., str. 14-15.

²⁰ Ibid, str. 16.

(učenicima, nastavnicima i ostalom stručnom osoblju), roditeljima i nadređenim strukturama.²¹ Također, korisnici moraju znati što sve mogu u svojoj školskoj knjižnici i kako im knjižnica i knjižničar mogu pomoći. Promidžba knjižnice moguća je na niz načina od kojih su neki navedeni u sljedećem popisu:

- izrada i održavanje web stranice školske knjižnice,
- organizacija izložbi,
- pisanje publikacije s osnovnim informacijama (radno vrijeme, usluge i zbirke),
- priprema i distribucija popisa građe i letaka,
- pisanje preporuka i promoviranje literature za različitu dob, mogućnosti i profile,
- sudjelovanje knjižničara na roditeljskim sastancima i dijeljenje informacija o knjižnici na roditeljskim sastancima od strane nastavnika,
- stvaranje grupe „prijatelja knjižnice“,
- organiziranje sajмова knjiga,
- organiziranje seminara, tribina, diskusija...,
- podržavanje i sudjelovanje u kampanjama za promicanje čitanja i pismenosti,
- postavljanje oznaka i izrada vodiča po knjižnici,
- iniciranje povezivanja s drugim organizacijama...^{22 23}

Promidžba školske knjižnice i njezinih djelatnosti direktno utječe na izgradnju imidža, odnosno napredak djelatnosti jer knjižnica ne može sebi priskrbiti profit u materijalnom smislu koji se inače veže uz ekonomske ciljeve promidžbe i marketinga.

Novi zahtjevi pred kojima se nalaze knjižnice uopće, a potom i školske knjižnice u današnjem dobu, nameću i podrazumijevaju činjenicu da moraju postojati osobe koje svojim stručnim znanjima i osobnim kvalitetama mogu zadovoljiti, ispuniti i odraditi sve do sada izneseno. *Nositelj djelatnosti školske knjižnice je školski knjižničar od kojeg se očekuje profesionalni pristup u komunikaciji i radu, sposobnost razumijevanja korisničkih potreba te informacijske vještine i znanje o svrhovitosti i kvalitetnoj uporabi informacija. Također, školski knjižničar mora poštovati visoke etičke standarde... te ima ključno mjesto u školskoj knjižnici u novom tisućljeću.*²⁴ U

²¹ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 42.

²² Usp. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. Nav. dj., str. 23-24.

²³ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 141.

²⁴ Zovko, Mira. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik. Senj: Gradski muzej Senj i Senjsko muzejsko društvo, 2009. Str. 45. URL: <http://hrcak.srce.hr/57597> (2015-11-25)

školskim knjižnicama radi najčešće samo jedna osoba koja je zadužena za cijeli niz poslova, a o tome kakav je školski knjižničar potreban suvremenoj knjižnici i školskoj knjižnici budućnosti, bit će riječi u sljedećem poglavlju.

3. Školski knjižničar

Prema Zakonu o osnovnom školstvu, Zakonu o srednjem školstvu i Zakonu o knjižnicama školski je knjižničar osoba koja u školskoj knjižnici obavlja stručne poslove.²⁵ On se smatra stručnim suradnikom, kao što su to i pedagozi, psiholozi, edukacijski rehabilitatori, logopedi i socijalni pedagozi. *Plan i program rada školskog knjižničara nedjeljiv je dio ukupnog plana i programa škole te treba izražavati specifične potrebe škole.*²⁶ Kao što je već spomenuto, radni zadatci knjižničara proširuju se u odnosu na nove pojavne oblike građe i specifičnosti korisničkih skupina, a ono za što su u velikim knjižnicama zaduženi katalogizatori, informatori, digitalni knjižničari, knjižničari u području e-istraživanja i drugi usko specijalizirani kadrovi, u školskoj knjižnici obavlja jedna jedina osoba. Ta ista osoba mora pratiti trendove vezane uz izdavaštvo, medije i tehnologiju kako bi mogla predvidjeti promjene u nabavi i organizaciji knjižnične građe, također, mora poznavati veliki broj informacijskih izvora, mora imati razvijene strategije pretraživanja te mora biti i metodički potkovana kako bi mogla učinkovito komunicirati s djecom i tinejdžerima.²⁷ Knjižničari moraju biti višestruko kompetentni i odgovorni²⁸, vladati općim znanjem i specijaliziranim stručnim znanjima, moraju biti kreativni i poduzetni, timski i suradnički orijentirani, zanimljivi i prilagodljivi.

Poslovi školskoga knjižničara mogu se podijeliti na sljedeći način, gotovo 70% vezano je za neposredni odgojno-obrazovni rad s učenicima, dok 30% vremena preostaje za timski rad i suradnju, pripremanje, planiranje i programiranje rada, stručno usavršavanje te ostala zaduženja u odgojno-obrazovnoj, stručnoj, kulturnoj i javnoj djelatnosti.²⁹ Podrazumijeva se dakle da je knjižničar metodički, didaktički i općenito pedagoški obrazovan kako bi u okruženju školske knjižnice prepoznao individualne i specifične potrebe svojih korisnika te djelovao u skladu s njima. Njegov

²⁵ Usp. Standard za školske knjižnice, članak 17.

²⁶ Zovko, Mira. Nav. dj., str. 45.

²⁷ Usp. Machala, Dijana. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2015. Str. 47-49.

²⁸ Usp. Novi mediji u dječjim knjižnicama, urednica: Dunja Holcer, Stručni skup Novi mediji u dječjim knjižnicama Sisak 13. i 14. prosinca 2007. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008. Str. 49.

²⁹ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 110.

je zadatak da svojim znanjem, iskustvom i kompetencijama stvara motivirajuću i sigurnu okolinu za boravak učenika, pritom im pruža podršku, često ima savjetodavnu ulogu i zadužen je za obrazovanje i ohrabrivanje učenika za pretraživanje različitih tradicionalnih i suvremenih informacijskih izvora. Osim rada s učenicima, vrlo je važna knjižničareva uloga u radu s roditeljima koji često bivaju izuzeti iz zbivanja vezanih uz školsku knjižnicu. Knjižničar u tom pogledu može pomoći roditeljima tako da ih educira za korištenje knjižnice, preporuči im izvore pedagoško-psihološke literature na različitim medijima te ih kontinuirano nastoji poticati za uključivanje u život škole. Osim učenika i njihovih roditelja, korisnici školske knjižnice nedvojbeno su, ili bi trebali biti, djelatnici škole. Školski knjižničar sa svojim stručnim i općim znanjima nesumnjivo može pomoći u planiranju i izvođenju nastavnih jedinica te s tim u vezi predlagati medije, metode i oblike realizacije. Također, područje rada obuhvaća i razvijanje čitalačke i informacijske pismenosti te angažman u radu s djecom s teškoćama u razvoju i s darovitom djecom. Neposredan rad s djecom, učiteljima i roditeljima stvara izrazito plodnu platformu za znanstveno-stručni rad, odnosno za provođenje istraživanja te stvaranje razvojnih programa.³⁰ Naime, provođenje istraživanja i podnošenje izvješća o istima mogu biti izvrstan mehanizam za pokretanje promjena. Na taj se način mogu najbolje detektirati područja rada koja zadovoljavaju potrebe korisnika ili pak ona koja zahtijevaju intervencije. Isto tako, knjižničari konkretne rezultate i pokazatelje (ne)uspješnosti mogu predstaviti ravnatelju, školskoj i lokalnoj zajednici te kreirati programe i sustav podrške kako bi se usluge školske knjižnice unaprijedile.

U literaturi se ističe da školskog knjižničara moraju krasiti određene osobine poput marljivosti, uljudnosti, ljubaznosti, poštenja, povjerenja i objektivnosti, nadalje, on bi trebao biti kreativan, inovativan, motiviran i stručan, a kao najvažnija vještina i osobina ističe se spremnost na suradnju i timski rad.³¹ Poznato je da percepcija knjižničara tijekom vremena nije bila baš najbolja, tj. njegova uloga u odgojno-obrazovnom radu nije bila niti vidljiva niti mjerljiva. Vladalo je stereotipno mišljenje da je školski knjižničar žena koja puno čita i posuđuje knjige, također stereotipnog fizičkog izgleda, kosom svezanom u punđu i s nezaobilaznim naočalama, stroga i netolerantna kad je u pitanju buka, govor ili šaputanje.³² Svaki knjižničar može biti

³⁰ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 110-116.

³¹ Ibid, str. 113-115.

³² Ibid, str. 149.

dijelom promjene percepcije javnosti ako, prije svega svojom stručnošću, doprinosi stvaranju poticajnog i sigurnog okruženja u kojem djeca borave svakodnevno. Specijaliziranim stručnim doprinosom u timu zavrijedit će poštovanje kolega, kolege će to isto prenijeti svojim učenicima, a učenici će provodeći vrijeme u knjižnici s kompetentnim, odlučnim, kreativnim i druželjubivim knjižničarem te komunicirajući s okolinom, prije svega sa svojim roditeljima i vršnjacima, pomoći u stvaranju bolje slike. Formalno obrazovanje nije nužno preduvjet za priznanje i poštovanje, ali naravno prema zakonskim odredbama mora postojati.

3.1. Kompetencije školskog knjižničara

Knjižničarske se kompetencije, poput kompetencija u bilo kojem području, usvajaju formalnim, neformalnim i informalnim putem.³³ Kompetencijama koje čine knjižničarsku jezgru (temelj) smatraju se *znanja i vještine pretraživanja i vrednovanja informacija, učinkovito pružanje informacija za potrebe korisnika, pružanje i razvijanje usluga za korisnike te vještine uporabe informacijskih pomagala i izvora.*³⁴ Navedene su izdvojene iz istraživanja koje je provedeno među hrvatskim profesorima, knjižničarima i ravnateljima knjižnica, a iste odgovaraju hijerarhijskom modelu jezgre koji su stvorili Gorman i Corbitt za područje knjižnične i informacijske znanosti. Njihov se model sastoji od četiri razine, počinje korisničkim potrebama i uslugama za korisnike, potom slijedi upravljanje, uporaba tehnologije i naposljetku organizacija znanja i izvora znanja.³⁵ Svaki bi knjižničar obrazovanjem trebao steći navedene kompetencije. Osim kompetencija jezgre, u kompetencijskom pristupu govori se o distribucijskim, perifernim i generičkim kompetencijama. Periferne kompetencije (poput sposobnost organizacije i izvođenja programa iz kulture, znanje pedagogije i metodike poučavanja, sposobnost poučavanja korisnika, znanje i sposobnost kreiranja novog znanja te upravljanje procesima informatizacije)³⁶ zapravo se odnose na kompetencije knjižničara koji obavljaju specijalizirane poslove te je stoga potrebno da posjeduju usko specijalizirane kompetencije, a distribucijske (kao što su formalna i sadržajna obrada, teorijska načela, etičke vrijednosti i upravljanje digitalnim zbirkama)³⁷ čine vezu između jezgre i periferije. Koje kompetencije svrstati u

³³ Usp. Machala, Dijana. Nav. dj., str. 167.

³⁴ Ibid, str. 222.

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid, str. 228.

³⁷ Ibid, str. 227.

distribucijske, a koje u periferne, rezultatima istraživanja nije se dalo potpuno jasno razlučiti jer su se odgovori ispitanika u mnogome razilazili, stoga izostaje detaljnija klasifikacija. Generičke su kompetencije nedjeljive od onih stručnih i jednako su važne kao one. Ovisе o formalnom obrazovanju, radnom iskustvu te profesionalnoj i radnoj ulozi.³⁸ Generičkim se kompetencijama smatraju:

- osnovne vještine uporabe računala
- vještine prikupljanja i upravljanja informacijama
- sposobnost za timski rad
- etičnost
- sposobnost učenja
- komunikacijske vještine
- sposobnost primjene teorijskog znanja u praksi
- samostalnost u radu
- sposobnost prilagodbe novim situacijama
- organizacijske sposobnosti i vještine upravljanja
- kritičke i samokritičke sposobnosti
- znanje stranoga jezika
- istraživačke metode, stručni i znanstveni rad
- želja za uspjehom.³⁹

Kao što se vidi po navedenim stavkama, generičke kompetencije nisu isključivo knjižničarske, njih bi trebali posjedovati svi visoko obrazovani kadrovi bez obzira na djelatnost kojom se bave. Međutim, kada govorimo o školskom knjižničaru u ovom kontekstu, govorimo o specijaliziranom knjižničaru koji osim kompetencija jezgre i generičkih kompetencija treba posjedovati niz perifernih i distribucijskih kompetencija. U literaturi se izdvajaju tri kategorije kompetencija pod nazivima: profesionalne stručne kompetencije, kompetencije u odgojno-obrazovnom okruženju te osobne kompetencije.⁴⁰ Poneki se elementi nalaze u više kategorija, no za potrebe ovoga rada popis je prilagođen i u nekim stavkama izmijenjen.

³⁸ Usp. Machala, Dijana. Nav. dj., str. 230.

³⁹ Ibid, str. 233.

⁴⁰ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 128-132.

Tablica 1 – Kompetencije školskog knjižničara^{41 42}

KOMPETENCIJE	VJEŠTINE, ZNANJA, STAVOVI
PROFESIONALNE STRUČNE	oblikovanje, obrađivanje, smještanje i raspoređivanje knjiž. zbirke (oblik/sadržaj), nabava, otpis, revizija, izlučivanje referentne zbirke, vođenje inventarne knjige, opremanje i pripremanje građe za posudbu, vođenje baza podataka o korisnicima i posudbi, vođenje računa o opremi, sastavljanje plana i programa djelatnosti, istraživanje izvora, poznavanje tehnologije, menadžerske sposobnosti, osposobljenost za izvođenje programa informacijskog opismenjivanja, sudjelovanje u stvaranju školskog kurikuluma, suradnja sa školskom upravom
ODGOJNO-OBRAZOVNE (pedagoško-psihološke i metodičko-didaktičke)	kreiranje poticajnih odgojnih i obrazovnih aktivnosti, poznavanje i razumijevanje dječje razvojne psihologije, promicanje čitalačke i informacijske pismenosti, široka upotreba elektroničkih medija, vrednovanje usluga i programa
OSOBNE	timski rad, suradnja, fleksibilnost, prilagodba, profesionalnost, spremnost na cjeloživotno obrazovanje, predanost, partnerstvo, poštivanje, povjerenje, uvažavanje, kreativnost, komunikacijske i socijalne vještine

Iako prema kompetencijskom pristupu školskog knjižničara možemo nazvati specijaliziranim knjižničarem zbog specifičnosti koje mjesto njegova rada nosi, istina jest da uža specijalizacija za neko područje nije moguća jer je školski knjižničar, kao što je već navedeno, najčešće samo jedan i sam obavlja sve poslove koje rad u školskoj knjižnici obuhvaća te je stručno usavršavanje za njega izrazito važno, i to usavršavanje u svim područjima.

Knjižnica je danas mjesto aktivne potrage za izvorima i znanjem, a knjižničari bi trebali biti osposobljeni za pretraživanje, organizaciju i usmjeravanje izvora i informacija onima koji za njima imaju potrebu. *Tradicionalne knjižničarske vještine i znanja u pružanju informacija i njima pomoćnih područja, poput katalogizacije, klasifikacije dobila su na značaju i na vrijednosti,*⁴³ ali u jednom području u kojem se isprepliće tradicionalno i novo, tiskano i digitalno, fizičko i virtualno.

4. Pogled u budućnost

Brzi razvoj tehnologije i seljenje velikog dijela života i znanja na internet ispočetka su stvarali dojam da knjige, knjižničari i knjižnice nikome više neće trebati, osim onim strastvenim starijim čitateljima naučenima na miris knjige i česte odlaske u knjižnicu.

⁴¹ Usp. Kovačić, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 128-132.

⁴² Usp. Abels, Eileen... [et al]. Kompetencije informacijskih stručnjaka 21. st. Str. 4. URL: <http://www.nsk.hr/cuk/dokumenti/SLA%20kompetencije.pdf> (2015-11-15)

⁴³ Kovačić, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 62.

Međutim, gotovo ironično, situacija se gomilanjem izvora i informacija na mreži, okrenula u korist knjižničara jer su znanja koja su smatrana tradicionalnim knjižničnim, postala univerzalno traženim vještinama.⁴⁴

Kada razmišljamo o budućnosti knjižnice, možemo to činiti iz dviju perspektiva. Jedna je uvjetovana znanjem, iskustvom i uvidom u svjetske trendove gospodarski, ekonomski, kulturno i društveno naprednih zemalja, vodećih svjetskih sila, dok je druga uvjetovana znanjem, iskustvom i uvidom u ekonomske, gospodarske, kulturne i društvene trendove mikrokozmosa u kojem se nalazimo. U detaljnijem objašnjenju navedenog može nam pomoći sljedeća tablica preuzeta s mrežne stranice Nacionalne udruge nezavisnih škola (Sjedinjene Američke Države) i pripadajućeg Nezavisnog školskog časopisa u kojoj je navedeno sljedeće⁴⁵:

Tablica 2 – Školske knjižnice: što je *in*, a što *out*

What's hot (Što je <i>in</i>)	What's not (Što je <i>out</i>)
Fizičke i virtualne knjižnice kao središta stvaranja novih znanja i obrazovne inovacije.	Knjižnice kao samostalni centri konzumacije znanja.
Kontinuirana suradnja s informatičarima kako bi se osigurala dosljednost u razvijanju informacijskih i informatičkih vještina, pristup tehnologiji i tehnološki razvoju.	Knjižničari koji ignoriraju novu tehnologiju, pomagala i alate i ne sudjeluju u planiranju i razvijanju informatičkih i informacijskih vještina.
Učitelji koje knjižničarima omogućuju posjete njihovim učionicama, praćenje učeničkih iskustava istraživanja tijekom nastavnog procesa te prisustvovanje sastancima stručnih aktiva.	Knjižničar koji nema priliku prisustvovati i surađivati u nastavnom procesu s učiteljima zbog manjka kadra (školski knjižničar = jedan zadužen za sve poslove)
Organizacija i upravljanje redovito korištenim izvorima, tiskanim i digitalnim te kontinuirano ažuriranje kolekcije.	Čuvanje knjiga i izvora koji se rijetko upotrebljavaju.
Poticanje knjižničara u eksperimentiranju i „igranju“ s novim digitalnim resursima i alatima.	Nemogućnost ponude e-knjiga i novih medija korisnicima zbog financijskih ograničenja.
Omogućavanje suradničkih radnih prostora za učenike i slušalice protiv buke za one koji žele tišinu.	Neprestano ušutkivanje učenika.

⁴⁴ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 63.

⁴⁵ Abarbanel, Elisabeth... [et al]. The New School Library: The human connection to digital Resources and Academic Success, 2013. URL: <http://www.nais.org/Magazines-Newsletters/ISMagazine/Pages/The-New-School-Library.aspx> (2016-1-5)

Pozajmljivanje opreme poput laptopa, iPad-ova, tableta, punjača za mobitele, video kamere i ostalih tehnoloških pomagala.	Zagovaranje korištenje knjižnične građe i pomagala isključivo u prostoru knjižnice.
Knjižničari koji su aktivni u svojim osobnim mrežama učenja te na taj način idu u korak s vremenom, kontinuirano uče i prate promjene, vode rasprave o implementiranju novih tehnologija u školski kurikulum.	Knjižničari koji se ne trude ili nemaju priliku unijeti promjene u plan i program rada knjižnice i pripadajuće knjižnične usluge.
Suradnja knjižničara i nastavnika s ciljem neprimjetnog integriranja razvijanja istraživačkih i informacijskih vještina u kurikulum.	Knjižničar koji ne sudjeluje u procesu planiranja razvoja istraživačkih i informacijskih vještina te implementaciji planiranih postupaka.
Razvijanje vještina učinkovitog korištenja Google-a.	Stihijsko korištenje Google-a i zanemarivanje razvoja pretraživačkih vještina i strategija.
Knjižnični prostor pokriven Wi-Fi-jem, pametna ploča, pokretni namještaj i jednostavan pristup virtualnoj knjižnici.	Neprilagodljiva radna okolina.
Ugodna atmosfera, učenik u središtu, podrška učenju i znatiželji.	Previše pravila bez jasne svrhe.

Poznato je da su Amerikanci skloni izradi svakojakih lista na principu *hot/not*, u kojima zapravo *hot* označava ono što je u datom trenutku moderno, ono što zaslužuje pozornost i promišljanje, ono na čemu se radi, što se analizira, razvija i nastoji unaprijediti, dok *not* označava ono od čega se treba odmaknuti, ono što je analizirano i ocjenjeno kao neprikladno, nesvrhovito ili zastarjelo. Premda uz iznimke s jedne i druge strane, moglo bi se reći da *hot* u ovom slučaju predstavlja školske knjižnice razvijenih zemalja, a *not* prosječnu hrvatsku školsku knjižnicu. Jedan od najistaknutijih razloga zašto je tomu tako jesu financije te opće mišljenje o knjižnicama i njihovoj ulozi u obrazovnom procesu. Knjižnice koje nisu suočene s financijskim izazovima i ograničenjima imaju sve tehničke preduvjete za uspjeh, a ljudski faktor je taj koji preduvjete pretvara u potencijal i konkretan rezultat.

4.1. Budućnost hrvatskih školskih knjižnica

Generacije hrvatskih učenika obrazovale su se u školama čije knjižnice uvelike odstupaju od spomenutog Standarda za školske knjižnice i IFLA-inih i UNESCO-ovih smjernica za školske knjižnice. Odstupanja su najočitija u područjima koja ovise o sredstavima kojima raspolažu škole, a koja se potom reflektiraju na financiranje i

proračun školske knjižnice, smještaj i prostor, namještaj i opremu, elektroničku i AV opremu, građa i politiku vođenja građe, zbirku i elektroničke izvore. Zadovoljavanjem minimalnih uvjeta koji se u Standardu navode učinio bi se golemi korak u osuvremenjivanju knjižnica i u omogućavanju provođenja kurikularnih promjena koje hrvatsko školstvo očekuje. Također, prosječna profesionalna razina u knjižnicama je znatno ispod one u zapadnim zemljama⁴⁶ pa veliki dio odgovornosti leži u samim knjižničarima, njihovoj stručnosti, spremnosti za praćenjem trendova u tehnologiji i medijima i volji za implementacijom novina u svoj plan i program rada te o sposobnostima snalaženja s onim što imaju na raspolaganju.

Postojanje i raširenost interneta te činjenica da danas svatko može izraditi svoju mrežnu stranicu za knjižničare ima višestruke konotacije. Naime, mnoštvo mrežnih stranica podrazumijeva postojanje ogromne količine raznolikog sadržaja, tj. informacija. S obzirom na brojnost tih informacija, nužno je razvijati određene vještine kojima će učenici pristupiti, vrednovati i koristiti ono što im je dostupno na internetu. Vještine koje su učenicima u današnje doba prijeko potrebne nazivaju se informacijske vještine, a dijelom su informacijske pismenosti, područja koje je u svijetu prepoznato kao ključno za svakodnevno uspješno funkcioniranje. Informacijski pismenim osobama smatraju se osobe koje su *naučile kako učiti... jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informaciju i kako ju koristiti na svima razumljiv način ... to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijeloga života...*⁴⁷ Informacijske bi se vještine trebale razvijati suradnjom učitelja i školskih knjižničara, no s obzirom na još uvijek postojeću programsku krutost, knjižničari ipak imaju značajniju ulogu u provođenju programa za stjecanje vještina učenja i informacijske pismenosti. Program bi za konačan cilj trebao imati naučiti učenike učiti, a to uključuje da su učenici:

- svjesni svojih informacijskih potreba i sposobni definirati problem
- sigurni u svoje sposobnosti rješavanja problema, vladaju strategijama pretraživanja i lociranja informacija te znaju kako pristupiti informacijama
- naučili vrednovati informacije i koristiti ih na prikladan način
- upoznali različite tehnološke alate i znaju se njima služiti

⁴⁶ Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str. 61.

⁴⁷ Golenko, Dejana. Informacijska pismenost. Informacijska pismenost (izborni kolegij). Filozofski fakultet u Rijeci. Rijeka, 30.5.2015. [Predavanje]

- osposobljeni za samostalno i grupno djelovanje
- samostalni u učenju, fleksibilni i prilagodljivi.^{48 49}

Jednostavno rečeno, informacijski pismen učenik kompetentan je za pronalaženje, razumijevanje, vrednovanje i korištenje informacije, a upravo sve navedeno temelj je cjeloživotnog učenja.⁵⁰ Kao jedan od alata informacijskog opismenjivanja, knjižničari mogu koristiti mrežnu stranicu školske knjižnice. Sve hrvatske škole imaju svoje mrežne stranice, no kada su školske knjižnice u pitanju, rijetke su one koje imaju svoju mrežnu stranicu, najčešće se nalaze u izborniku kao samostalna kategorija ili pak u kategoriji *O školi*. Pregledom mrežnih stranica riječkih osnovnih škola (28)⁵¹ može se utvrditi sljedeće:

- 23 škole na svojim mrežnim stranicama u izborniku imaju kategoriju *Knjižnica*
- na mrežnim stranicama četiriju škola knjižnica se uopće ne spominje
- 1 škola nema mrežnu stranicu
- 5 školskih knjižnica ima online katalog
- najčešći sadržaj mrežnih stranica školskih knjižnica – radno vrijeme i ime knjižničara
- na ponekim mrežnim stranicama školskih knjižnica mogu se naći i: podatci o fondu, korisne poveznice, izvješća o projektima...

Opći dojam pregleda mrežnih stranica jest da je naglasak na iznošenju općih podataka o knjižnicama. Za izradu su korištena dva do tri predloška te stranice vizualno nisu privlačne. Rijetke školske knjižnice na svojim stranicama imaju navedne elektroničke izvore i poveznice na sadržaje koji mogu korelirati s nastavnim sadržajima. Niti na jednoj stranici nisu navedeni alati weba 2.0. koji mogu koristiti učiteljima u osuvremenjivanju metoda poučavanja ili pak učenicima u učenju, ponavljanju i vježbanju nastavnih sadržaja te kreativnom izražavanju, razvijanju kritičkog mišljenja, čitalačkih vještina i čitateljskih interesa, komunikacijskih vještina, timskog rada i već spomenute informacijske pismenosti.

⁴⁸ Usp. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. Nav. dj., str. 11.

⁴⁹ Usp. Herring, James E. Internetske i informacijske vještine: Priručnik za učitelje i školske knjižničare, Zagreb: Nediljko Dominović, 2008. Str. 76-77.

⁵⁰ Usp. Riger-Knez, Danijela. Oblikovanje mrežne stranice školske knjižnice i njezina uloga u promicanju informacijske pismenosti: diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2012. Str. 13. URL: http://uzda.unizd.hr/122/1/Riger_Knez_Danijela_diplomski_rad.pdf (2015-11-10)

⁵¹ Grad Rijeka osnivač je 24 škole

S obzirom na vrijeme koje djeca i mladi provode na računalu, privlačna mrežna stranica koja osim općih informacija nudi i različite mogućnosti weba 2.0. zasigurno bi potaknula učenike na korištenje mrežnih stranica školske knjižnice i njezinog virtualnog, a potom i samog fizičkog prostora knjižnice i onoga što se u njemu nalazi. Knjižničar bi trebao znati iskoristiti prednosti interneta, društvenih mreža i svih mogućih alata kako bi pridobio učenike jer to je područje u kojem djeca i mladi provode sve više i više vremena, ali zapravo ne znaju na koje načine im može koristiti, istovremeno zabavljajući se, i na koje načine mogu svoje vrijeme produktivno provesti.

Postavljeni teorijski okvir, temeljen na postojećim zakonskim aktima, pravilnicima i smjernicama te relevantnoj literaturi, i potom pretraživanje mrežnih stranica riječkih osnovnih škola i pripadajućih školskih knjižnica rezultirali su idejom provođenja istraživanja kojim bi se ispitalo zadovoljstvo korisnika (učenika i učitelja) školske knjižnice koja je zastupljena na mreži (općim informacijama, izvješćima o provedenim programima i projektima te online katalogom) i školske knjižnice koja se uopće ne spominje na mrežnoj stranici ustanove u čijem se sastavu nalazi. Navedena karakteristika (vidljivost školske knjižnice na mreži te pretpostavka korelacije sa zadovoljstvom korisnika) ne postavlja se kao hipoteza istraživanja, već kao element kojim se ograničava moguće područje istraživanja te skup ispitanika.

5. Istraživanje: *Zadovoljstvo učenika i učitelja školskom knjižnicom*

Empirijski dio ovoga rada posvećen je ispitivanju zadovoljstva korisnika, učitelja i učenika, školskom knjižnicom. S obzirom na to da školska knjižnica nije samostalna ustanova, ona djeluje u uvjetima kojima ustanova u čijem je sastavu raspolaže i uvelike ovisi o njima. Međutim, školske knjižnice imaju i svoje matične službe (za školske knjižnice u Rijeci to je Županijska matična služba Gradske knjižnice Rijeka) koje na različite načine sudjeluju u radu školske knjižnice. Naime, djelatnost matičnih službi obuhvaća stručni nadzor, suradnju u temeljnim stručnim poslovima te obavljanje razvojnih poslova.⁵² Odnosno, *unaprjeđivanje i sustavno razvijanje knjižnične djelatnosti i razvoj knjižnica u području svoje djelatnosti*.⁵³ Prema Izvješću

⁵² Čelić-Tica, Veronika; Zovko, Mira. Pokazatelji uspješnosti rada u školskim knjižnicama, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2012, 6-9

⁵³ <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Maticna-djelatnost-GKR-a/O-djelatnosti> (5-18-2016)

o radu županijske matične službe GKR sa školskim knjižnicama u razdoblju od 1.1. do 31.12.2015. godine knjižnice Osnovne škole *Kantrida* i Osnovne škole *Ivan Zajc* uključene su u projekt izgradnje jedinstvenog knjižnično-informacijskog sustava narodnih i školskih knjižnica Primorsko-goranske županije i Grada Rijeke što znači da u svom radu koriste računalni program Zaki te da je građa i jedne i druge knjižnice vidljiva u skupnom online katalogu.^{54 55} Premda su obje knjižnice uključene u projekt informatizacije knjižnica, knjižnica Osnovne škole *Ivan Zajc* vidljiva je na mrežnoj stranici škole te je dostupan i online katalog, čime ulazi u skupinu malobrojnih škola koje imaju tu mogućnost (5), dok knjižnica Osnovne škole *Kantrida* nije vidljiva na mrežnoj stranici škole i time ulazi u skupinu malobrojnih škola (4) koje niti jednom riječju nisu spomenute u virtualnom prostoru (osim u skupnom katalogu, za koji mnogi ne znaju da postoji). Uz pristanak ravnateljica obiju škola i u suradnji s knjižničarkama, djelatnicama navedenih ustanova, provedeno je istraživanje kojim se ispitalo zadovoljstvo korisnika školskom knjižnicom. Kao što se da zaključiti, korisnička je skupina specifična, a isto vrijedi i za njihove potrebe i interese, koji su uvjetovani dobi i stupnjem kognitivnog razvoja. Uz učeničku populaciju koja čini brojčanu većinu korisnika, školska je knjižnica namijenjena i učiteljima razredne i predmetne nastave, stručnim suradnicima te ostalim djelatnicima škole. Istraživanjem su obuhvaćeni i učenici i učitelji obiju škola, a metodologija istraživanja i svi vezani podatci bit će predstavljeni u poglavljima koja slijede.

5.1. Opći podatci o odabranim školama i pripadajućim knjižnicama

Opći su podatci prikupljeni uz pomoć stručnih službi obiju škola, ponajviše u razgovoru sa školskim knjižničarkama i uvidom u izvješća provedenih revizija. Podatci su tablično prikazani te potom uspoređeni s već spominjanim Standardom za školske knjižnice. U ovome su dijelu primijenjeni elementi studije slučaja s ciljem što vjernijeg predstavljanja stvarnog stanja te stvaranja čvrstih temelja za analizu rezultata prikupljenih drugom korištenom istraživačkom metodom – anketom. Pri analizi rezultata dobivenih anketom, interpretaciju će dakako usmjeravati kontekst definiran navedenim općim podacima.

⁵⁴ Pristup online skupnom katalogu na mrežnoj adresi <http://katalog-pgz.gkr.hr>

⁵⁵ Izvješće o radu županijske matične službe GKR sa školskim knjižnicama u razdoblju od 1.1. do 31.12.2015. godine URL: <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Maticna-djelatnost-GKR-a/Izvjesce-o-rad-u-i-plan-rada-zupanijske-maticne-sluzbe> (5-18-2016)

Tablica 3 – Opći podatci o školama i školskim knjižnicama

	OŠ Kantrida	OŠ Ivan Zajc
BROJ UČENIKA	335 (+ Područna škola u Dječjoj bolnici Kantrida)	374
BROJ UČITELJA	35 (+ Područna škola u Dječjoj bolnici Kantrida)	32
UKUPNI BROJ KNJIGA	4849	6986
STRUČNA LITERATURA	2043	1024
UČENIČKI FOND	2806	5712
AVE GRAĐA	108	116
ČASOPISI	3 naslova	28 naslova
RAČUNALA	1 (nije namijenjeno učeničkoj uporabi)	3 (2 s pristupom internetu)
SJEDEĆA MJESTA	18	28
NOVI NASLOVI U 2015. GODINI	120	138
PROJEKTI I PROGRAMI U 2015. GODINI; SLOBODNE AKTIVNOSTI	Akcija sakupljanja starog papira (mjesečno), Valentinovo; Mići čakavci, pripreme za LiDrano (recitatori i recitatori čakavci)	Noć knjige, I u mom srcu Vukovar svijetli, Dan darovitih učenika, Mjesec hrvatske knjige, Mjesec školske knjižnice, Čitanjem do zvijezda, Čitanje ispod bora, Valentinovo, Dan planete Zemlja, Blagdanska kuharica, Riječke osnovne škole ususret Europskoj prijestolnici kulture 2020., Most preko oceana; Mladi knjižničari i web novinari, Pisanje članaka za Školske novine (i druge tiskovine ili online izdanja), suradnja s lokalnom zajednicom i organiziranje kulturne i javne djelatnosti škole

Obje su knjižnice smještene u prizemlju škola i dostupne su osobama s invaliditetom. U usporedbi sa Standardom (članak 15.) raspodjela građe knjižnice OŠ *Ivan Zajc* bliža je propisanim omjerima, dok je u OŠ *Kantrida* odnos stručne literature i građe u funkciji odgojno-obrazovnog procesa gotovo ravnomjeran, a trebala bi prevladavati lektira i građa iz ostalih nastavnih predmeta, tj. građa u funkciji odgojno-obrazovnog procesa. Također, u Standardu se navodi i da bi knjižnica škole trebala posjedovati najmanje 5 naslova periodike i najmanje 5 računala u školama koje imaju manje od 400 učenika. U odnosu na navedeno, razvidno je da je knjižnica OŠ *Kantrida* ispod propisane vrijednosti u obje kategorije, dok je knjižnica OŠ *Ivan Zajc*, kada je riječ o periodici, daleko iznad te vrijednosti, ali je brojem računala također ispod standarda.

Broj sjedećih mjesta veći je u knjižnici OŠ *Ivan Zajc*, a navedena posjeduje i LCD projektor te televizor. Sjedeća mjesta u knjižnici OŠ *Kantrida* većinom su prilagođena

mlađim učenicima te navedena nema LCD projektor niti televizor u funkciji, ali ima odvojeni prostor čitaonice (od ukupnog broja sjedećih mjesta šest je u čitaonici).

Nabava novih knjiga uvjetovana je financijskim sredstvima koje izdvaja Grad Rijeka pa je tako svaka škola dobila 5.000,00 kn za tu namjenu. Prema podacima dobivenima u knjižnicama primjetno je da je broj novih knjiga u OŠ *Ivan Zajc* nešto veći, međutim nije poznato je li razlika u broju posljedica nabave od različitih izdavača ili je pak razlika u kvaliteti izdanja ili slično.

5.2. Opis istraživačkoga problema

Ubrzani razvoj tehnologije te dostupnost iste tijekom vremena rezultirali su velikim promjenama u svakodnevnom funkcioniranju čovjeka. Oslanjanje na pametne telefone, neograničen pristup internetu, nebrojeni alati, pomagala i aplikacije postali su sastavni dijelovi naših života. Bilo privatno ili poslovno, bez tehnologije teško se snalaziti u današnjem svijetu prepunom informacija u različitim pojavnim oblicima. U škole su ušle nove generacije za koje je znanstveno dokazano da razmišljaju, uče i djeluju na način koji je izravan produkt korištenja suvremene tehnologije. Knjižnice, kojima su informacije „sirovina za rad“, s vremenom su se morale prilagoditi i usvojiti suvremene trendove koje diktira razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije. Imajući na umu da se u Hrvatskoj promjene na tom području ipak sporije događaju zbog ekonomskih prilika, tradicijskih utjecaja i krutosti sustava, pogotovo obrazovnog, učinilo se utemeljenim ispitati sljedeće:

- jesu li današnje generacije učenika zadovoljne onime što im njihove školske knjižnice nude,
- što učenici misle o prostoru, uslugama, građi i djelatnicima,
- imaju li učenici uopće ideju što bi moglo zadovoljiti njihove potrebe i interese
- jesu li želje učenika na bilo koji način vezane uz pristup suvremenoj tehnologiji i njezinu dostupnost u školskom okruženju,
- povezuju li knjižnicu još uvijek s fizičkom jedinicom građe – knjigom (časopisom) i aktivnostima vezanima uz čitanje te
- što o knjižnicama, uslugama i građi misle učitelji kojima je zadatak poučavati te nove generacije učenika.

Materijalni uvjeti nisu na istoj razini u svim školama u Hrvatskoj pa je tako informatizacija za neke tek želja koju je teško ispuniti, za neke obaveza jer privilegiju

informatičke opremljenosti treba iskoristiti, a za neke odlično pomagalo u radu za koje ipak treba nešto truda kako bi se optimalno upotrijebilo u neposrednom radu s učenicima. U primjerenom korištenju elektroničkih izvora, digitalnih materijala i različitih alata weba 2.0., učiteljima u velikoj mjeri mogu pomoći knjižničari, kao što je to uobičajeno za tradicionalnu tiskanu građu. Stoga se istraživanjem ispituju i stavovi i navike učitelja vezanih uz korištenje knjižnice, potom njihova svijest o razvijanju informacijske pismenosti, čitalačkih navika i kritičkog mišljenja te naposljetku i njihovi prijedlozi za unaprjeđenje djelatnosti.

U konačnici, fokus istraživanja je otkrivanje trenutnog stanja i mišljenja o dvjema knjižnicama te njihova usporedba s ciljem detektiranja razloga mogućih razilaženja u stavovima. Također, namjera je da se nakon analize rezultata formiraju smjernice koje bi u skladu s mogućnostima mogle poslužiti za planiranje promjena i budućih aktivnosti za manje uspješnu knjižnicu, ako se jedna od njih takvom pokaže prema rezultatima.

5.3. Ciljevi, zadatci i metoda istraživanja

Za potrebe ovoga ispitivanja korištena je anketa, jedna od najčešćih istraživačkih metoda kada se radi o istraživanjima koja uključuju korisnike.⁵⁶ Anketni upitnik sadrži deset pitanja zatvorenog tipa, što znači da su za svako pitanje ponuđeni odgovori koje ispitanici odabiru upisivanjem znaka X u kvadratić ispred odgovora koji je u skladu s njihovim mišljenjem. Također, uz većinu pitanja ostavljen je prostor za samostalno dopunjavanje kako ispitanici ne bi bili ograničeni isključivo odgovorima ispitivača. Upitnik namijenjen učenicima i upitnik namijenjen učiteljima ispituju iste kategorije – procjenu sadašnjeg stanja knjižnice, mišljenje o knjižničaru/knjižničarki i karakternim i profesionalnim odlikama koje ih krase, zatim mišljenje o prostoru i građi, navike korištenja knjižničnih usluga, učestalost dolaženja u knjižnicu, općenito mišljenje o knjižnicama, njihovoj vrijednosti i zadaćama te prijedloge za unaprijeđenje knjižnice. Ono po čemu se upitnici razlikuju očituje se u ispitivanju mišljenja učenika o čitanju te mišljenju učitelja o razvijanju informacijske pismenosti i čitalačkih navika. Isto tako, dijelom se razlikuju ponuđeni odgovori koji su prilagođeni vokabularom te odgovaraju ulogama koje korisnici imaju u svakodnevnom životu.

⁵⁶ Uz već spomenuto, elemente studije slučaja, kako bi se osigurao kontekst za interpretaciju rezultata dobivenih provedenom anketom.

Ciljevi istraživanja:

- ispitati zadovoljstvo korisnika postojećim uslugama, građom, prostorom i knjižničar(k)om školske knjižnice te prikupiti mišljenja o knjižnicama i čitanju općenito,
- ispitati razlike u stavovima ispitanika s obzirom na to koju školu pohađaju ili u kojoj školi rade,
- doznati prijedloge za poboljšanje rada školske knjižnice.

Zadatci istraživanja:

- ispitati učestalost i razloge korištenja školske knjižnice dviju skupina ispitanika – učenika i učitelja dviju osnovnih škola,
- ispitati stavove o knjižnicama, informacijskoj pismenosti i čitalačkim vještinama,
- usporedba rezultata dviju škola te korisničkih skupina unutar jedne škole,
- na temelju rezultata empirijskog istraživanja, stvaranje smjernica za budući razvoj i moguće promjene,
- na temelju rezultata empirijskog istraživanja, predlaganje mogućih područja daljnjih istraživanja.

5.4. Hipoteze istraživanja

Hipoteze koje će se ovim istraživanjem pokušati dokazati jesu: *postoji razlika u zadovoljstvu učenika korisnika dviju školskih knjižnica, postoji razlika u zadovoljstvu učitelja korisnika dviju školskih knjižnica, ne postoji razlika u stavovima učenika i učitelja o školskoj knjižnici ustanove koju pohađaju ili u kojoj rade.*

5.5. Osnovni skup i uzorak istraživanja

Ispitivanje je izvršeno na uzorku od 188 ispitanika, 160 učenika i 28 učitelja. Od 160 učenika, 80 ih pohađa Osnovnu školu *Kantrida* te 80 Osnovnu školu *Ivan Zajc*. Ispitivanju je pristupilo 10 učenika po generaciji, od prvog do osmog razreda u objema školama. Od ukupnog broja ispitanika, 56% čine učenice (K – 46, IZ – 44) te 44% učenici (K – 34, IZ – 36).⁵⁷ Od 28 učitelja, 15 (razredna nastava – 8, predmetna

⁵⁷ Za potrebe ovoga rada i navođenje frekvencija odgovora *K* označava rezultate i podatke koji pripadaju Osnovnoj školi *Kantrida*, a *IZ* Osnovnoj školi *Ivan Zajc*

nastava – 7) ih radi u Osnovnoj školi *Kantrida*, a 13 (razredna nastava – 7, predmetna nastava – 6) u Osnovnoj školi *Ivan Zajc*. Samo je jedan ispitanik muškoga spola i pripada skupu ispitanika iz Osnovne škole *Kantrida*. U usporedbi s općim podacima o školi, ispitanici čine 24% učeničke populacije i 43% učiteljske populacije u OŠ *Kantrida* te 21% učeničke populacije i 40% učiteljske populacije u OŠ *Ivan Zajc*.

Upitnici su distribuirani i rješavani u školama, bez prisutstva ispitivača s naznačenom uputom na samom upitniku. Uz spol, učenici su se u uvodnom dijelu upitnika morali opredijeliti vole li čitanje, ne vole ili im je svejedno kako bi se stekao opći uvid u čitateljske navike učenika.

Tablica 4 – Naklonost učenika prema čitanju

PITANJE / ŠKOLA	ČITATI		
	VOLIM	NE VOLIM	SVEJEDNO MI JE
OŠ Kantrida	48	6	27
OŠ Ivan Zajc	42	5	25

Rezultati uvodnog pitanja kazuju nam da više od polovice ispitanika (učenika) voli čitati, trećini ispitanika svejedno je, dok se tek manji broj učenika izjasnio da ne voli čitati. Navedeni rezultati nas upućuju na to da je raspodjela odgovora među učenicima različitih škola gotovo jednaka i time možemo pretpostaviti da se i njihovi stavovi o knjižnicama te njihova očekivanja vezana uz knjižnice mogu vjerodostojno uspoređivati.

Učitelji su pak u uvodnom dijelu, osim spola, upisivali rade li u razrednoj ili predmetnoj nastavi. Učitelji razredne nastave trebali su zaokružiti razred kojem predaju, a učitelji predmetne nastave predmet koji poučavaju. U OŠ *Kantrida* upitnik je ispunilo 8 učitelja razredne nastave (1. razred (2), 2. razred (2), 3. razred (2) i 4. razred (2)) te 7 učitelja predmetne nastave (predmeti: Geografija (1), Engleski jezik (2), Hrvatski jezik (1), Povijest (1), Vjeronauk (1) i Glazbena kultura (1)). U OŠ *Ivan Zajc* upitnik je ispunilo 7 učitelja razredne nastave (1. razred (2), 2. razred (2), 3. razred (2) i 4. razred (1)) te 6 učitelja predmetne nastave (predmeti: Engleski jezik (1), Hrvatski jezik (2), Povijest (1), Tehnička kultura (1) i Likovna kultura (1)).⁵⁸ Gotovo u istom broju zastupljeni su ispitanici koji poučavaju niže razrede osnovne

⁵⁸ U zagradi je navedena frekvencija odgovora

škole, jednak je broj jezično usmjerenih predmeta kojima je čitanje jedna od jezičnih djelatnosti koje po programu moraju poticati i razvijati, također podjednak je broj odgojnih predmeta te su zastupljeni i predmeti kojima su čitalačke vještine izuzetno važne u usvajanju sadržaja. Također, s obzirom na navedene karakteristike uzorka, i u ovoj podskupini ispitanika može se pretpostaviti da se njihovi stavovi i očekivanja mogu vjerodostojno uspoređivati.

6. Prikaz i interpretacija rezultata istraživanja

Imajući u vidu postavljene ciljeve i zadatke ovoga istraživanja, prikaz i interpretacija rezultata bit će podijeljeni u tri dijela. U prvom će se dijelu usporediti frekvencije odgovora učenika dviju škola, u drugom dijelu će se usporediti frekvencije odgovora učitelja dviju škola, a u trećem dijelu usporedit će se frekvencije odgovora učenika i učitelja iste škole u onim sastavnicama upitnika u kojima je to moguće, tj. u kojima se upitnici podudaraju.

6.1. Usporedba odgovora učenika dviju škola

Kao što je već rečeno, upitnik koji su učenici ispunjavali sadrži deset pitanja zatvorenog tipa. Na kraju upitnika ostavljen je prostor za komentar koji se može odnositi na trenutno stanje u knjižnici, zatim na to kakva bi ona trebala biti ili kakvu knjižnicu učenik priželjkuje i kako je zamišlja. Za potrebe interpretacije, pitanja su okupljena u tri skupine, a poglavlje će se zaključiti komentarima učenika.

6.1.1. Percepcija trenutnoga stanja u školskoj knjižnici

Tablica 5 – Namjena školske knjižnice po mišljenju učenika

Knjižnica moje škole mjesto je za:							
AKTIVNOSTI / oš	DRUŽENJE I ZABAVU	SUDJELOVANJE U RADIONICAMA I PROJEKTIMA	PRONALAZENJE IZVORA ZNANJA	ČITANJE I RAZMIŠLJANJE	ISTRAŽIVANJE DOBRIH KNJIGA	UČENJE I PISANJE DOMAĆIH ZADAČA	POSUĐIVANJE KNJIGA
<i>Kantrida</i>	21 (26%)	18 (23%)	31 (39%)	42 (53%)	43 (54%)	12 (15%)	66 (83%)
<i>Ivan Zajc</i>	46 (58%)	49 (61%)	44 (55%)	59 (74%)	49 (61%)	39 (49%)	74 (93%)
AKTIVNOSTI / oš	IGRANJE IGRICA	GLEĐANJE FILMOVA	POMAGANJE U UČENJU PRIJATELJIMA	ISTRAŽIVANJE IZVORA NA INTERNETU	SURFANJE INTERNETOM	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	3 (4%)	5 (6%)	25 (31%)	4 (5%)	2 (3%)	3 (4%)	1 (1%)
<i>Ivan Zajc</i>	13 (16%)	50 (63%)	28 (35%)	16 (20%)	8 (10%)	3 (4%)	0

Više od polovice ispitanika OŠ *Ivan Zajc* školsku knjižnicu svoje škole vidi i koristi za posuđivanje knjiga (93%), čitanje i razmišljanje (74%), gledanje filmova (63%), sudjelovanje u radionicama i projektima (61%), istraživanje dobrih knjiga (61%), druženje i zabavu (58%) te pronalaženje izvora znanja (55%), dok isto vrijedi za učenike OŠ *Kantrida* u aktivnostima čitanja i razmišljanja (53%), u istraživanju dobrih knjiga (54%) te posuđivanju knjiga (83%). Gotovo polovica ispitanika škole *Ivan Zajc* koristi knjižnicu za učenje i pisanje domaćih zadaća (49%), trećina pomaže prijateljima u učenju (35%), a najmanje korisnika u knjižnici igra igrice (16%), surfa internetom (10%) i istražuje izvore na internetu (20%). U školi *Kantrida* trećina ispitanika pomaže prijateljima u učenju (31%) i pronalazi izvore znanja (39%), manje od trećine u knjižnici se druži i zabavlja (26%) te sudjeluje u radionicama i projektima (23%), a najmanje uči i piše zadaće (15%), igra igrice (4%), istražuje izvore na internetu (5%) i surfa internetom (3%). Velika razlika (30% - 50%) u frekvencijama odgovora vidi se u sljedećim aktivnostima: *druženje i zabava, sudjelovanje u radionicama i projektima, učenje i pisanje domaćih zadaća te gledanje filmova*. Frekvencije odgovora vezane uz korištenje računala (interneta) u školi *Kantrida* su vrlo male, a u školi *Ivan Zajc* dostižu do 20% odgovora. Učenici OŠ *Ivan Zajc* koriste knjižnicu u većem broju za puno više aktivnosti od učenika OŠ *Kantrida*. Te su aktivnosti mnogo više od puke posudbe knjiga, ali su u najvećem broju vezane uz knjige, čitanje, razmišljanje i stjecanje znanja, a ne uz korištenje računala i interneta. Dakle, frekvencijama odgovora moglo bi se zaključiti da druženje i zabava za podskupinu korisnika školske knjižnice *Ivan Zajc* nisu isključivo povezani sa suvremenom tehnologijom kao što je uvriježeno mišljenje u društvu te da se zabavljati mogu i sudjelujući u različitim radionicama i projektima, u konačnici i samim boravkom u školskoj knjižnici.

Tablica 6 – Karakteristike knjižničara po mišljenju učenika

Mislim da je osoba koja radi u školskoj knjižnici:								
KARAKTERISTIKE / OŠ	KREATIVNA	SMIŠLJA BROJNE AKTIVNOSTI	ZANIMLJIVA	PRILAGODLJIVA	PUNA RAZUMIJEVANJA	KOMUNIKATIVNA	IMA MNOGO NOVIH IDEJA	STRUČNA
<i>Kantrida</i>	29 (36%)	11 (14%)	30 (38%)	21 (26%)	40 (50%)	37 (46%)	14 (18%)	30 (38%)
<i>Ivan Zajc</i>	64 (80%)	49 (61%)	61 (76%)	38 (48%)	60 (75%)	60 (75%)	43 (54%)	45 (56%)
KARAKTERISTIKE / OŠ	LJUBAZNA	SNALAŽLJIVA	MOTIVIRANA	DRUŽELJUBIVA	SPREMNA POMOĆI	NIŠTA OD NAVEDENOG	DOPUNA	
<i>Kantrida</i>	57 (71%)	37 (46%)	14 (18%)	30 (38%)	56 (70%)	3 (4%)	2 (3%)	
<i>Ivan Zajc</i>	69 (86%)	60 (75%)	43 (54%)	45 (56%)	60 (75%)	1 (1%)	4 (5%)	

Brojni su učenici OŠ *Ivan Zajc* okarakterizirali knjižničarku svoje škole kao ljubaznu (86%), kreativnu (80%), zanimljivu (76%), spremnu pomoći (75%), punu razumijevanja (75%), komunikativnu (75%), snalažljivu (75%), stručnu (56%), motiviranu (54%) te druželjubivu (56%), također o njoj misle da smišlja brojne aktivnosti (61%) te da ima mnogo novih ideja (54%), tek nešto manje od polovice ispitanika misli da je knjižničarka i prilagodljiva (48%), a dodaju i da je zabavna, draga, simpatična i pametna. Više od polovice ispitanika OŠ *Kantrida* smatra knjižničarku svoje škole ljubaznom (71%), spremnom pomoći (70%) te punom razumijevanja (50%), nešto više od trećine ispitanika misli da je komunikativna (46%), snalažljiva (46%), stručna (38%), zanimljiva (38%), druželjubiva (38%) te kreativna (36%), a tek manji broj njih misli da smišlja brojne aktivnosti (14%), da ima mnogo novih ideja (18%), da je motivirana (18%) te da je prilagodljiva (26%). Također, mali broj ispitanika smatra da navedene karakteristike ne opisuju knjižničarku (4%), a jedan dodaje da je knjižničarka *dobra u srcu*. Najveće razilaženje u mišljenjima vidi se u karakteristikama: *kreativna, smišlja brojne aktivnosti, zanimljiva, komunikativna, ima mnogo novih ideja te motivirana*.

Obrađene sastavnice mogu se lako povezati, naime, u prilog knjižničarki OŠ *Ivan Zajc* idu podatci predstavljeni u uvodnom dijelu koji ukazuju na brojnost aktivnosti, radionica i projekata koji se provode u knjižnici. Motivirana i kreativna knjižničarka koja ima mnogo novih ideja i smišlja brojne aktivnosti, omogućuje korisnicima sudjelovanje u radionicama i projektima i na taj način potiče i međusobno druženje učenika te stvara atmosferu koju učenici prepoznaju kao priliku za zabavu, a ne samo suhoparno učenje i stjecanje znanja.

Tablica 7 – Vrste knjižničnih usluga koje koriste učenici

Knjižnične usluge koje koristim su sljedeće:					
USLUGE / OŠ	POSUĐUJEM LEKTIRU	POSUĐUJEM DRUGE KNJIGE	SUDJELUJEM U RADIONICAMA	TRAŽIM POMOĆ U PRETRAŽIVANJU	KORISTIM ONLINE KATALOG
<i>Kantrida</i>	74 (93%)	35 (44%)	4 (5%)	20 (25%)	1 (1%)
<i>Ivan Zajc</i>	76 (95%)	61 (76%)	51 (64%)	35 (44%)	5 (6%)
USLUGE / OŠ	KORISTIM RAČUNALO	KORISTIM MREŽNU STRANICU	ČITAM ČASOPISE	ISTRAŽUJEM IZVORE	
<i>Kantrida</i>	1 (1%)	1 (1%)	18 (23%)	9 (11%)	
<i>Ivan Zajc</i>	10 (13%)	6 (8%)	45 (56%)	24 (30%)	

Knjižnične su usluge glavni adut knjižnice, što knjižnica ima više toga za ponuditi, to će korisnici biti zadovoljniji jer je veća vjerojatnost pronalaska nečega što odgovara njihovim potrebama i interesima. Lektirni su naslovi najzastupljeniji u fondu školske knjižnice i jedan je od imperativa taj da školske knjižnice posjeduju lektirne naslove koji se nalaze na popisima lektire svih razina obrazovanja u dovoljnom broju. Preko 90% ispitanika jedne i druge škole navode posuđivanje lektire kao knjižničnu uslugu koju koriste. Uz lektirne naslove, više od polovice učenika OŠ *Ivan Zajc* posuđuje druge knjige (76%), sudjeluje u radionicama (64%) te čita časopise (56%). Nešto manje od polovice traži pomoć u pretraživanju (44%), trećina istražuje izvore (30%), a najmanji broj ispitanika koristi usluge vezane uz tehnologiju, računalo koristi 13% ispitanika, mrežnu stranicu 8%, a online katalog 6% ispitanika. U OŠ *Kantrida* sve usluge osim posuđivanja lektire imaju manje od 50% odgovora. Druge knjige posuđuje 44% ispitanika, pomoć u pretraživanju traži 25%, a časopise čita 23%. Izvore istražuje 11%, a u radionicama sudjeluje tek 5% ispitanika. Također, online katalog i mrežnu stranicu koji ne postoje koristi 1% ispitanika, a isto je i s računalom koje, kao što je u uvodu rečeno, postoji samo jedno i nije namijenjeno korisničkoj upotrebi, stoga taj 1% možemo izuzeti iz odgovora jer očitno ne poznaje usluge knjižnice. Najveća razlika iskazana je u uslugama sudjelovanja u radionicama te u čitanju časopisa. O radionicama je već bilo riječi, a razloge razlike u čitanju časopisa valja tražiti u njihovoj zastupljenosti u fondu, naime, knjižnica OŠ *Kantrida* posjeduje tri naslova, a knjižnica OŠ *Ivan Zajc* čak 28.

Tablica 8 – Mišljenje učenika o građi u školskoj knjižnici

Što misliš o knjigama i drugoj građi u školskoj knjižnici? Mislim da:					
MIŠLJENJE / OŠ	IMA DOVOLJAN BROJ LEKTIRA	IMA PUNO ZANIMLIVIH KNJIGA	KNJIGE SU OŠTEĆENE	VEĆINA KNJIGA JE STARA	IMA DOBRH DVD-OVA
<i>Kantrida</i>	45 (56%)	52 (65%)	21 (26%)	40 (50%)	7 (9%)
<i>Ivan Zajc</i>	65 (81%)	70 (88%)	23 (29%)	28 (35%)	37 (46%)
MIŠLJENJE / OŠ	IMA DOVOLJAN BROJ DJEČJIH ČASOPISA	IMA PUNO NOVIH KNJIGA	DOSTUPNI SU EDUKATIVNI SADRŽAJI NA INTERNETU	NE ZANIMAJU ME	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	23 (29%)	24 (30%)	5 (6%)	2 (3%)	1 (1%)
<i>Ivan Zajc</i>	64 (80%)	56 (70%)	12 (15%)	2 (3%)	1 (1%)

O građi u školskoj knjižnici učenici OŠ *Ivan Zajc* smatraju da je zastupljen dovoljan broj lektira (81%), osim lektira ima i puno zanimljivih knjiga (88%), novih knjiga (70%) te dovoljan broj dječjih časopisa (80%). Malo manje od polovice ispitanih smatra da knjižnica posjeduje dobre DVD-ove (46%), a približno trećina ispitanika smatra da je većina knjiga oštećena (29%) te stara (35%). Mali broj ispitanika smatra da su dostupni edukativni sadržaji na internetu (15%), 3% ispitanika građa školske knjižnice ne zanima, a jedan ispitanik dodaje da *ima svega*. Učenici OŠ *Kantrida* također smatraju da knjižnica posjeduje dovoljan broj lektira (56%) te da ima puno zanimljivih knjiga (65%). Gotovo trećina ispitanika smatra da ima puno novih knjiga (30%) te da knjižnica posjeduje dovoljan broj dječjih časopisa (29%), nadalje, malo manje od trećine ispitanika smatra da su knjige oštećene (26%), a polovica ispitanih misli da je većina knjiga stara (50%). Da knjižnica posjeduje dobre DVD-ove smatra 9% ispitanika, manji broj zadovoljan je dostupnošću edukativnih sadržaja na internetu (6%), 3% ispitanika ne zanima građa koja je u knjižnici, a jedan ispitanik dodaje da je *u knjižnici nedovoljan broj lektira i novijih knjiga*. Najveće razlike u odgovorima su na sastavnicama *ima dobrih DVD-ova, ima dovoljan broj dječjih časopisa te ima puno novih knjiga*, u tim kategorijama knjižnica škole *Ivan Zajc* dobila je 40 i više posto odabira.

Tablica 9 – Mišljenje učenika o prostoru školske knjižnice

Prostor školske knjižnice:					
KARAKTERISTIKE / oš	UGODAN	OPREMLJEN RAČUNALIMA	DOBRO JE OSVJETLJEN	IMA DOSTA SJEDećIH MJESTA	PRIKLADAN JE ZA GRUPNI RAD
<i>Kantrida</i>	56 (70%)	5 (6%)	35 (44%)	15 (19%)	43 (54%)
<i>Ivan Zajc</i>	74 (93%)	34 (43%)	59 (74%)	65 (81%)	70 (88%)
KARAKTERISTIKE / oš	LIJEPOG JE IZGLEDA	LAGAN JE ZA SNALAŽENJE I PRONALAŽENJE KNJIGA	PRIKLADAN JE ZA RAD U TIŠINI	NIŠTA OD NAVEDENOG	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	34 (43%)	40 (50%)	52 (65%)	5 (6%)	1 (1%)
<i>Ivan Zajc</i>	69 (86%)	57 (71%)	61 (76%)	2 (3%)	2 (3%)

Ispitanici u OŠ *Ivan Zajc* prostor školske knjižnice većinom doživljavaju kao ugodan (93%) i lijepog izgleda (86%), prikladan za grupni rad (88%) s dovoljnim brojem sjedećih mjesta (81%), prikladan za rad u tišini (76%), dobro osvjetljen (74%) te lagan za snalaženje i pronalaženje knjiga (71%). Nešto manje od polovice ispitanika

(43%) smatra prostor opremljen računalima, nekolicina ispitanika smatra da navedene karakteristike ne opisuju prostor školske knjižnice, a neki dodaju i da je prostor *uredan i lijepo posložen te prepun knjiga*. Više od polovice ispitanika OŠ *Kantrida* smatra da je prostor ugodan (70%), prikladan za rad u tišini (65%), lagan za snalaženje i pronalaženje knjiga (65%) te prikladan za grupni rad (54%). Nešto manje od polovice ispitanika misli da je prostor lijepog izgleda (43%) i da je dobro osvijetljen (44%), dok mali broj ispitanika smatra da ima dosta sjedećih mjesta (19%) te da je prostor opremljen računalima (6%). S navedenim karakteristikama ne slaže se 6% ispitanika koji su označili da se ništa od navedenoga ne odnosi na prostor njihove školske knjižnice, a jedan ispitanik dodaje da je prostor *prostran*. Razlike u odgovorima koje se očituju u 30 do čak preko 60% većeg broja odgovora u prilog OŠ *Ivan Zajc* vidimo u sljedećim karakteristikama: *opremljen računalima, dobro osvijetljen, ima dosta sjedećih mjesta, prikladan za grupni rad te lijepog je izgleda*.

Iz navedenog vidimo da su knjižnice još uvijek ustrojene tako da omogućuju rad u tišini. Pozitivno je u oba slučaja to da su prostori okarakterizirani kao ugodni i lagani za snalaženje, što ide u prilog funkcionalnosti prostora.

Do sada predstavljene sastavnice mogu se izravno povezati s učestalosti korištenja školske knjižnice.

Tablica 10 – Učestalost dolazaka učenika u školsku knjižnicu

Školsku knjižnicu posjećujem:						
UČESTALOST / OŠ	SVAKI DAN	VIŠE PUTA TJEDNO	JEDNOM TJEDNO	JEDNOM MJESEČNO	JEDNOM U NEKOLIKO MJESECI	NIKADA
<i>Kantrida</i>	0	1 (1%)	16 (20%)	40 (50%)	18 (23%)	4 (5%)
<i>Ivan Zajc</i>	10 (13%)	28 (35%)	38 (48%)	20 (25%)	12 (15%)	1 (1%)

Učenici OŠ *Ivan Zajc* većinom na tjednoj bazi posjećuju knjižnicu, 13% ispitanika svaki dan, 35% više puta tjedno te 48% jednom tjedno. U istom vremenskom razdoblju knjižnicu posjećuje tek nešto više od 20% ispitanika škole *Kantrida*, od toga 1% više puta tjedno te 20% jednom tjedno. Većina ispitanika pak školsku knjižnicu posjećuje jednom mjesečno (50%) ili jednom u nekoliko mjeseci (23%) za što možemo pretpostaviti da je razlog posuđivanje lektire, a 5% ispitanika nikada ne posjećuje knjižnicu. Manji broj učenika OŠ *Ivan Zajc* posjećuje školsku knjižnicu

jednom mjesečno (25%) te jednom u nekoliko mjeseci (15%), a samo 1% ispitanika nikada ne posjećuje knjižnicu.

Učestalost posjeta knjižnici nesumnjivo je povezana s onime što knjižnica nudi korisnicima. Privlačan i prikladan fond, usluge i njihovo razvijanje prema korisničkim potrebama, aktivnosti, programi i projekti, radionice te mogućnost provođenja slobodnog vremena, ali i vremena za učenje u tom prostoru sigurno pridonose brojnijim i češćim posjetama. Rezultati ovoga istraživanja također to potvrđuju. Knjižnica koja ima fond koji je raspodijeljen po Standardu, koja ima dosta sjedećeg mjesta, puno novih i zanimljivih knjiga, multimedijalne sadržaje, aktivnosti i projekte koje vodi motivirana knjižničarka puna novih ideja, ima korisnike koji većinom barem jednom tjedno uđu u knjižnicu.

6.1.2. Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice

Aktivni korisnici knjižnice u svakom trenutku znaju na koji bi se način mogla poboljšati ponuda knjižnice, bilo nabavom novih knjiga, nabavom određenih knjiga, nabavom druge vrste građe, stvaranjem prilika za sudjelovanjem u nekim programskim aktivnostima, intervencijama u vizualni identitet, razmještaj, namještaj ili ciljanim proširenjem palete usluga. I u najboljim knjižnicama svijeta prostora za napredak ima, posebice zbog ubrzanog razvoja tehnologije i pratećeg rasta broja oblića u kojima se informacije pojavljuju. Prostora za napredak u hrvatskim školskim knjižnicama ima napretek, a za neke je promjene krajnje vrijeme.

Tablica 11 – Prijedlozi učenika za unaprjeđenje školske knjižnice (1)

Kada bih mogao/mogla unaprijediti nešto u školskoj knjižnici odlučio/odlučila bih se za:						
PRIJEDLOZI / OŠ	STVARANJE MREŽNE STRANICE KNJIŽNICE	BOLJU RAČUNALNU OPREMU	VIŠE PRETPLATA NA ČASOPISE	ORGANIZIRANJE KNJIŽNIH IGARA I KVIZOVA	DULJE RADNO VRIJEME	MOGUĆNOST PROVJERE DOSTUPNOSTI KNJIGA NA INTERNETU
<i>Kantrida</i>	22 (28%)	32 (40%)	20 (25%)	40 (50%)	22 (28%)	33 (41%)
<i>Ivan Zajc</i>	22 (28%)	25 (31%)	19 (24%)	55 (69%)	25 (31%)	15 (19%)
PRIJEDLOZI / OŠ	UREĐENJE PROSTORA	STVARANJE POPISA PREPORUKA SADRŽAJA NA INTERNETU	STVARANJE POPISA PREPORUKA KNJIGA ZA ČITANJE	OSNIVANJE ČITATELJSKOG KLUBA	NABAVLJANJE NOVIH KNJIGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	31 (39%)	9 (11%)	30 (38%)	31 (39%)	54 (68%)	2 (3%)
<i>Ivan Zajc</i>	17 (21%)	11 (14%)	16 (20%)	26 (33%)	35 (44%)	1 (1%)

U vrhu željenih poboljšanja su organiziranje knjižnih igara i kvizova (K – 50%, IZ – 69%), te nabavljanje novih knjiga (K – 68%, IZ – 44%). Više od trećine učenika OŠ *Kantrida* iskazuje želju za boljom računalnom opremom (40%), za mogućnošću provjere dostupnosti knjiga na internetu, tj. za online katalogom (41%), za uređenjem prostora (39%), stvaranjem popisa preporuka knjiga za čitanje (38%) te za osnivanjem čitateljskog kluba (39%). Nešto manje od trećine ispitanika zalaže se za stvaranje mrežne stranice knjižnice (28%), dulje radno vrijeme (28%) te za više pretplata na časopise (25%), a najmanje ispitanika izdvaja stvaranje popisa preporuka sadržaja na internetu (11%) kao mogućnost unaprjeđenja u radu školske knjižnice. U školi *Ivan Zajc*, trećina ispitanika htjela bi bolju računalnu opremu (31%) i dulje radno vrijeme (31%) te osnivanje čitateljskog kluba (33%), a manje od trećine želi mrežnu stranicu knjižnice (28%), iako knjižnica postoji na mrežnoj stranici škole, više pretplata na časopise (24%), uređenje prostora (21%) i stvaranje popisa preporuka knjiga za čitanje (20%). Najmanje ispitanika izrazilo je želju za mogućnošću provjere dostupnosti knjiga na internetu (19%), jer im je to dostupno te za stvaranjem popisa preporuka sadržaja na internetu (14%).

Tablica 12 – Prijedlozi učenika za unaprjeđenje školske knjižnice (2)

U školskoj knjižnici provodio/provodila bih više vremena kad bi:					
PRIJEDLOZI / OŠ	ATMOSFERA BILA UGODNIJA	BILO VIŠE MJESTA ZA ČITANJE I UČENJE	BILO VIŠE RAČUNALA	RAZGOVOR NORMALNE GLASNOĆE BIO DOPUŠTEN	SE ORGANIZIRALE ZANIMLJIVE AKTIVNOSTI
<i>Kantrida</i>	12 (15%)	27 (34%)	21 (26%)	16 (20%)	44 (55%)
<i>Ivan Zajc</i>	15 (19%)	10 (13%)	22 (28%)	15 (19%)	30 (38%)
PRIJEDLOZI / OŠ	BIO OMOGUĆEN SLOBODAN PRISTUP INTERNETU	BILO ZANIMLJIVIH NOVIJIH KNJIGA	MOGAO/MOGLA DOBITI POMOĆ U ISTRAŽIVANJU	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	28 (35%)	50 (63%)	16 (20%)	5 (6%)	0
<i>Ivan Zajc</i>	17 (21%)	25 (31%)	16 (20%)	21 (26%)	2 (3%)

Kako bi se stekao što bolji uvid u to koje zaista promjene učenici priželjkuju i što bi ih potaknulo na češće i sadržajnije odlaske u školsku knjižnicu, tj. kako bi se posredno saznalo što ih u tome prijeći, ispitanici su morali izdvojiti pod kojim bi uvjetima više vremena provodili u knjižnici. Više od polovice ispitanika OŠ *Kantrida* izdvojilo je postojanje zanimljivih knjiga (63%) te organiziranje zanimljivih radionica (55%) kao

odlučujuće elemente, trećina bi odabrala više mjesta za čitanje i učenje (34%) i slobodan pristup internetu (35%), četvrtina ispitanika izabrala bi više računala (26%), a petina mogućnost dobivanja pomoći u pretraživanju (20%) te normalnu glasnoću razgovora (20%). Najmanje ispitanika odlučilo se za ugodniju atmosferu (15%), a 6% ispitanika ne bi odabralo ništa s popisa. Učenici OŠ *Ivan Zajc* u najvećem su broju odabrali organiziranje zanimljivih aktivnosti (38%), nove zanimljive knjige (31%) i više računala (28%). Otprilike petina ispitanika odlučila bi se za ugodniju atmosferu (19%), razgovor normalne glasnoće (19%), slobodan pristup internetu (21%) te pomoć u pretraživanju (20%). Najmanje ispitanika priželjkuje više mjesta za čitanje i učenje (13%). Također, u ovome je slučaju indikativan broj onih koji ništa od navedenoga ne bi odabrali, čak 26% ispitanika, a nekolicina dodaje i da je sve *super/ok*.

Učenici OŠ *Ivan Zajc* u manjoj mjeri priželjkuju predložene promjene jer dosta toga od navedenoga već imaju, no istina jest da i oni koji imaju, uvijek žele još i misle da može biti bolje pa je tako i u ovom slučaju. Iznenađujući faktor u ovome dijelu jest činjenica da učenici više žele nabavu novih knjiga i zanimljive aktivnosti vezane uz knjige/čitanje negoli bolju računalnu opremu i dostupnost interneta.

6.1.3. Percepcija knjižnica i čitanja općenito

Percepcija knjižnice te naklonost prema čitanju trebali bi biti izravno povezani s učestalošću korištenja školske knjižnice i postojećih usluga. Logično bi mogli zaključiti da onaj koji voli čitati i ima pozitivno mišljenje o knjižnicama te shvaća njihovu svrhu češće koristi knjižnične usluge. Također, takav korisnik može biti i kritičniji prema uslugama i fondu jer ima veća očekivanja i izraženije potrebe i interese vezane uz knjižnice. Međutim, ako se pokaže da je mišljenje pozitivno i da je čitanje aktivnost koju učenici vole, ali knjižnicu i knjižnične usluge koriste minimalno ili nikako, onda treba ozbiljno razmisliti o razlozima i uzrocima takvog stanja.

Tablica 13 – Općenito mišljenje učenika o knjižnicama

Općenito o knjižnicama mislim da:						
MIŠLJENJE / OŠ	SU ZASTARJELE	NE PRATE TRENDOVE	NAM VIŠE NE TREBAJU	SU DOBRO MJESTO ZA DRUŽENJE	NAS KNJIŽNIČARI TREBAJU NAUČITI TRAŽITI INFORMACIJE	SU ČAROBNA MJESTA ZA SANJARENJE I MAŠTANJE
<i>Kantrida</i>	17 (21%)	9 (11%)	3 (4%)	32 (40%)	18 (23%)	24 (30%)
<i>Ivan Zajc</i>	4 (5%)	10 (13%)	4 (5%)	58 (73%)	27 (29%)	41 (51%)

MIŠLJENJE / OŠ	TREBAJU POTICATI I RAZVIJATI NAVIKE ČITANJA	SU VAŽNE U ŠKOLOVANJU	SU VAŽNE PRILIKOM ISTRAŽIVANJA NEKE TEME	ČUVAJU SVO ZNANJE OVOGA SVIJETA	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	51 (64%)	58 (73%)	29 (36%)	42 (53%)	0	0
<i>Ivan Zajc</i>	34 (43%)	59 (74%)	31 (39%)	44 (55%)	1 (1%)	2 (3%)

Među učenicima OŠ *Ivan Zajc* prevladava mišljenje da su knjižnice važne u školovanju (74%), da su dobro mjesto za druženje (73%), da čuvaju svo znanje ovoga svijeta (55%) te da su čarobna mjesta za sanjarenje i maštanje (51%). Malo manje od polovice učenika knjižnicu smatra poticajnim mjestom za razvijanje navika čitanja (43%) i važnim faktorom u istraživanju neke teme (39%). Manje od trećine učenika smatra knjižničare odgovornima za razvijanje informacijske pismenosti (29%), a vrlo mali broj ispitanika smatra da knjižnice ne prate trendove (13%), da su zastarjele (5%) i da nam više ne trebaju (5%). Učenici dodaju da su knjižnice *lijepa, mirna mjesta prepuna starih stvari i mjesta puna mudrih knjiga*. Za učenike škole *Kantrida* knjižnice su važne u školovanju (73%) i poticajna su mjesta za razvijanje navika čitanja (64%), također više od polovice ispitanika smatra knjižnicu čuvaricom svog znanja ovoga svijeta (53%). Manje od polovice ispitanika vidi ulogu knjižnice u istraživanju neke teme važnom (39%), mjestom za druženje smatra ju 40% ispitanika, a čarobnim mjestom za sanjarenje i maštanje 30% učenika. Četvrtina ispitanika smatra knjižnicu zastarjelom, a najmanji broj učenika smatra da knjižnica ne prati trendove (11%) te da nam knjižnice više ne trebaju (4%).

Razlike u stavovima mogu se primijetiti u manjem broju sastavnica. Čak 30% više učenika OŠ *Ivan Zajc* smatra da su knjižnice dobro mjesto za druženje, a 21% više da su čarobna mjesta za sanjarenje i maštanje. Iskustva iz školske knjižnice utječu na mišljenje učenika o knjižnicama općenito pa tako učenici koji knjižnicu svoje škole vide kao mjesto za zabavu i druženje (1. pitanje; IZ – 58%, K – 26%) te kao mjesto za čitanje i razmišljanje (1. pitanje; IZ – 74%, K – 53%) i druge knjižnice poistovjećuju s tim karakteristikama ili iz perspektive učenika škole *Kantrida*, lošija iskustva iz školske knjižnice i na njima formirana mišljenja prenose se i na druge tipove knjižnica.

Navedeni nam rezultati ukazuju na to da među učenicima prevladava pozitivno mišljenje o knjižnicama, shvaćaju važnost knjižnice u školovanju i doživljavaju je kao

mjesto u kojem, osim znanju, mogu pristupiti i drugim čarobnim svjetovima koje stvara njihova mašta. Općeniti stavovi učenika različitih škola koji na raspolaganju imaju različite školske knjižnice, ali i različite ogranke gradske knjižnice, u mnogome su vrlo slični.

Tablica 14 – Općenito mišljenje učenika o čitanju

Čitanje je:					
MIŠLJENJE / OŠ	OBAVEZA	ZADOVOLJSTVO	ODMOR	DOSADNO	MUČENJE
<i>Kantrida</i>	27 (34 %)	35 (44 %)	37 (46 %)	8 (10 %)	7 (9 %)
<i>Ivan Zajc</i>	39 (49 %)	44 (55 %)	39 (49 %)	9 (11 %)	11 (14 %)
MIŠLJENJE / OŠ	ZABAVNO	POTREBNO ZA UČENJE	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA	
<i>Kantrida</i>	49 (61 %)	50 (63 %)	1 (1 %)	3 (4 %)	
<i>Ivan Zajc</i>	51 (64 %)	55 (69 %)	2 (3 %)	1 (1 %)	

Više od polovice ispitanika jedne i druge škole čitanje smatraju prije svega potrebnim za učenje (K – 63%, IZ – 69%) te ga smatraju zabavnim (K – 61%, IZ – 64%). Učenici škole *Ivan Zajc* zatim uz čitanje vežu osjećaj zadovoljstva (55%), smatraju ga odmorom (49%), ali i obavezom (49%). Učenici škole *Kantrida* također čitanje povezuju sa zadovoljstvom (44%), odmorom (46%) te obavezom (34%). Mali broj ispitanika jedne i druge škole čitanje smatra dosadnim (K – 10%, IZ – 11%) i mučnim (K – 9%, IZ – 14%). Ispitanik iz škole *Ivan Zajc* navodi i da je čitanje zanimljivo i *poučno*, a ispitanici druge škole navode da je *zadovoljstvo ako nađeš pravu knjigu za sebe* te da je *čitanje ponekad dosadno, a ponekad zadovoljstvo*.

6.1.4. Individualni komentari ispitanika

U sljedećem tekstu navedeni su komentari učenika onako kako su ih oni napisali. Uz komentar naveden je razred koji učenik pohađa. Poneki se komentari ponavljaju istim ili vrlo sličnim izrazima pa je ponegdje nabrojano više razreda ili ako slični komentari pripadaju učenicima istog razreda, onda je označeno koliko puta se komentar ponavlja u tom razredu.

Osnovna škola Kantrida:

- *Knjižnica je lijepo uređena, ali mislim da ne zadovoljava potrebe današnje djece. Nema dovoljno inteligentnih i zanimljivih knjiga, već samo dosadnih i nezanimljivih lektira iz kojih djeca ne nauče ništa, već samo steknu mržnju prema knjigama. (8. r.)*
- *Vrlo je ugodna i šarena. po meni bi trebalo biti više mjesta pošto se tamo stalno rade neki projekti. Knjige u njoj bi se mogle obnoviti radi boljeg sadržaja i snalaženja. Knjižničarka je odlična, jako simpatična i draga, nadam se da će takva i ostati. Neka smijehom uljepšava naš odlazak u knjižnicu. (8. r.)*
- *Htio bi da imaju malo više novijih knjiga. (7. r.)*
- *Lektire koje učenici dobivaju od 1. do 8. razreda su često nedostupne (ili ih nema ili ih je netko već uzeo pa je ponestalo). (6. r.)*
- *Meni je knjižnica ima jako ugodnu atmosferu i opuštajuće je. (6. r.)*
- *Trenutno je naša knjižnica dosadna. Trebala bi imati više računala i trebala bi biti malo veća i zabavnija. (6. r.)*
- *Knjižničarka bi trebala posvećivati više vremena nama. Trebali bi osnovati čitateljski klub i dopuštati nam tamo biti pod odmorom da učimo i čitamo. (6. r.)*
- *Uvela bi modernije sadržaje i internet. Imala bi više mjesta. Napraviti čitateljski klub. (6. r.)*
- *Ja mislim da bi se knjižnica trebala renovirati i nabaviti nove knjige te održavati dolaske pisaca. Ali i bez toga knjižnica ima ok broj knjiga. (5. r.)*
- *Mislim da bi trebali naručiti nove knjige. Bilo bi bolje i ljepše. (5. r.)*
- *Mislim da je školska knjižnica super, ali mislim da bi trebalo biti više lektira za sve razrede. Radi toga što u knjižnici nema dovoljno lektira svi se svađamo tko će prvi ići po lektiru jer svi želimo dobiti tu određenu knjigu. (5. r.)*
- *Školska knjižnica je odlična. Naša knjižničarka je ljubazna. Jako često pišemo lektire u knjižnici. Volim ići u knjižnicu čitati knjige. Volim čitati! (4. r.)*
- *Mislim da je dobra ovakva kakva je. (3. r. x2)*
- *Školska knjižnica je savršena i ne bi ju mijenjala. (3. r.)*
- *Meni se sviđa knjižnica jer crpimo veliki izvor znanja i jako volim čitati i zato volim ići u knjižnicu. (3. r.)*
- *Ja bih htio više učiteljica u knjižnici. (3. r.)*
- *Trenutno je mala, mislim da bi trebala biti veća. (2. r., 1. r.)*

- *Želio bih biti član čitateljskog kluba. (2. r.)*
- *Htjela bih računala. (1. r.)*
- *Htio bih da se tamo mogu igrati igrice. (1. r.)*

Osnovna škola *Ivan Zajc*:

- *Bilo bi lijepo kad bi knjižnica imala svoj wi-fi na koji bi se učenici mogli spojiti. (7. r.)*
- *Bilo bi lijepo kad bi u knjižnici bilo wi-fi-ja na koji bi se učenici mogli spojiti. Inače je u knjižnici sve super i knjižničarka je jako ljubazna. (7. r.)*
- *Knjižnica je u našoj školi već obnovljena, ima puno dječjih radova i motivacijskih poruka te puno CD-a, a ima i novi televizor. (7. r.)*
- *Savršena je i knjižničarka je najbolja. (7. r. x2)*
- *Mislim da je knjižnica mjesto istraživanja, zanimljivosti, ali i odmora. (7. r.)*
- *Knjižnica je lijepa i uredna i uvijek se osjećam ugodno u njoj. Bilo bi ljepše da se uvede wi-fi. (7. r.)*
- *Naša knjižnica je sada solidna. Bilo bi bolje da ima više računala i da ima više filmova. (6. r.)*
- *Želim da bude malo ljepša, kreativnija, ali uglavnom je dobra za učenje i pomaganje drugim učenicima pri učenju. (6. r.)*
- *Meni se trenutno stanje naše knjižnice jako sviđa, a najviše zbog naše knjižničarke koja uvijek nešto organizira te nam uvijek pomogne u odabiru knjiga. (6. r.)*
- *Školska knjižnica je mirno mjesto u kojem vrijeme provodim čitajući, pretražujući te zabavljajući se s prijateljicama. Knjižnice su za mene općenito posebna mjesta, prepuna znanja i zanimljivosti i najvažnije – najljepša mjesta u cijeloj školi. (5. r.)*
- *Mislim da je knjižnica dobra, a knjižničarka ju čini još boljom. Bile smo čitale ja i moje prijateljice mlađima od nas i bilo je super. (5. r.)*
- *Mislim da je knjižnica lijepa ovakva kakva je, ali bi mogla biti veća da u nju stane više knjiga. (5. r.)*
- *Knjižnica bi trebala imati više novih knjiga (fantastika, znanstvena fantastika i slično) i definitivno ne bi trebalo uvesti e-knjige. (5. r.)*
- *Ja mislim da treba u svaku knjižnicu dodati trilogiju Hekatina škola. (5. r.)*

- *Naša škola ima savršeno mjesto za knjižnicu, a ima i savršeno puno knjiga, volim čitati i puno učiti. (5. r.)*
- *Obožavam provoditi vrijeme u knjižnici. (4. r. x2)*
- *Naša školska knjižnica je savršena! Želim da ostane ovakva kakva je. (4. r. x3, 3. r.)*
- *Knjižnica je zabavna, u njoj se može puno naučiti. (4. r.)*
- *Knjižnica je dobro mjesto za sanjarenje i maštanje. (4. r.)*
- *Jako je lijepo u knjižnici. (4. r., 3. r. x4)*
- *Meni se sve sviđa! (4. r., 3. r., 2. r. x4)*
- *Trenutno su knjižnice velike, uredne i pune knjiga. Ja bih htio da je knjižnica veća da bi imala više zanimljivih knjiga da bi ljudi više čitali knjige. (4. r.)*
- *Knjižnica bi trebala biti šira i veća. Treba imati boje. Treba imati više časopisa. (2. r.)*
- *Više prirode, više dječjih knjiga i časopisa, više enciklopedija o životinjama i o prošlosti, pratiti trendove, klasična muzika... (2. r. x2)*
- *Stavljanje više biljaka. (2. r.)*

Uspoređujući općenite stavove o čitanju i knjižnicama dolazimo do spoznaje da su učenici jedne i druge škole u tom pogledu vrlo slični te da su stavovi uglavnom pozitivni. Nadalje, ako navedeno usporedimo s učestalošću posjeta školske knjižnice, s korištenim uslugama i svim prethodno navedenim elementima (poglavlja 5.4.1. i 5.4.2.), možemo primijetiti da knjižnica OŠ *Kantrida* svojim karakteristikama, ponuđenim uslugama i građom ne zadovoljava potrebe i interese većine svojih korisnika. Isto možemo potvrditi individualnim komentarima kojima učenici OŠ *Ivan Zajc* najčešće hvale knjižnicu i knjižničarku te kao jedan od načina na koji se može unaprijediti rad knjižnice predlažu uvođenje bežičnog interneta, dok učenici OŠ *Kantrida*, uz pohvale u manjem broju, predlažu nabavu novih knjiga, nabavu većeg broja računala, osnivanje čitateljskog kluba te modernizaciju knjižnice. Također, konkretno se navodi da knjižnica ne odgovara potrebama današnje djece i da dostupni sadržaji (građa, usluge, aktivnosti) nisu zanimljivi niti zabavni.

Analizom i interpretacijom do sada obrađenih podataka može se zaključiti da je dokazana hipoteza *postoji razlika u zadovoljstvu učenika korisnika dviju školskih knjižnica.*

6.2. Usporedba odgovora učitelja dviju škola

Upitnik namijenjen učiteljima, poput onog namijenjenog učenicima, sadrži deset pitanja zatvorenog tipa. Na kraju upitnika ostavljen je prostor za komentar kojim učitelj može iznijeti svoje mišljenje o trenutnom stanju u knjižnici te kakvu knjižnicu zamišlja i priželjkuje. Pitanja su i u ovom dijelu okupljena u tri skupine, a poglavlje će se zaključiti komentarima učitelja. Kao što je već navedeno, u istraživanju su sudjelovali učitelji razredne i predmetne nastave.

6.2.1. Percepcija trenutnoga stanja u školskoj knjižnici

Tablica 15 – Namjena školske knjižnice po mišljenju učitelja

Školska knjižnica ustanove u kojoj radim mjesto je za:							
AKTIVNOSTI / OŠ	DRUŽENJE I ZABAVU	SUDJELOVANJE U RADIONICAMA I PROJEKTIMA	RAZVIJANJE ČITALAČKIH NAVIKA I VJEŠTINA	ČITANJE, UČENJE I PISANJE DOMAĆIH ZADAĆA	INFORMIRANJE	POUČAVANJE (ODRŽAVANJE NASTAVE)	POSUĐIVANJE KNJIGA
<i>Kantrida</i>	4 (27%)	1 (7%)	3 (20%)	4 (27%)	1 (7%)	5 (33%)	15 (100%)
<i>Ivan Zajc</i>	7 (54%)	12 (92%)	10 (77%)	10 (77%)	12 (92%)	12 (92%)	13 (100%)
AKTIVNOSTI / OŠ	RAZVOJ KRITIČKOG MIŠLJENJA	UPOZNAVANJE NOVIH TEHNOLOGIJA I ALATA	POMAGANJE U UČENJU	RAZVIJANJE INFORMACIJSKE PISMENOSTI	SURADNJU S CILJEM UNAPRJEĐENJA NASTAVE	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	1 (7%)	0	1 (7%)	1 (7%)	3 (20%)	0	0
<i>Ivan Zajc</i>	8 (62%)	5 (38%)	10 (77%)	4 (31%)	11 (85%)	0	0

Učitelji OŠ *Ivan Zajc* smatraju knjižnicu svoje škole multifunkcionalnim mjestom u kojem se primarno odvija posudba knjiga (100%), zatim sudjelovanje u radionicama i projektima (92%), poučavanje (92%) i informiranje (92%). Također, knjižnica je mjesto suradnje s ciljem unaprjeđenja nastave (85%), mjesto za razvijanje čitalačkih navika i vještina (77%), čitanje, učenje i pisanje domaćih zadaća (77%) te pomaganje u učenju onima kojima je potrebno (77%). Za više od polovice ispitanika knjižnica je i mjesto razvoja kritičkog mišljenja (62%) te prilika za druženje i zabavu (52%). Trećina ispitanika smatra da se u knjižnici razvija informacijska pismenost (31%) te da se upoznaju nove tehnologije i alati (38%). U OŠ *Kantrida* knjižnica se gotovo isključivo smatra mjestom za posudbu knjiga (100%). Trećina ispitanika vidi knjižnicu kao mjesto gdje se poučava ili održava nastava (33%). Manje od trećine ispitanika misli da se u knjižnici druži i zabavlja (27%), čita, uči i piše zadaća (27%), da se razvijaju čitalačke navike (20%) te ostvaruje suradnja s ciljem unaprjeđenja nastave (20%).

Stav je jednog ispitanika da se u knjižnici održavaju radionice i projekti u kojima se može sudjelovati, da se u knjižnici pomaže učenicima u učenju, da je knjižnica mjesto za informiranje te razvijanje kritičkog mišljenja i informacijske pismenosti.

Jedina stavka u kojoj nema razlike u odgovorima učitelja dviju škola jest posudba knjiga. Razlika u odgovorima na svim drugim stavkama naprosto je zapanjujuća.

Tablica 16 – Karakteristike školskog knjižničara po mišljenju učitelja

Osoba koja radi u školskoj knjižnici je:							
KARAKTERISTIKE / OŠ	KREATIVNA	PODUZETNA	ZANIMLJIVA	PRILAGODLJIVA	PUNA RAZUMIJEVANJA	KOMUNIKATIVNA	INOATIVNA
<i>Kantrida</i>	2 (13%)	0	1 (7%)	7 (47%)	3 (20%)	4 (27%)	0
<i>Ivan Zajc</i>	13 (100 %)	11 (85 %)	11 (85 %)	10 (77 %)	10 (77 %)	13 (100 %)	10 (77 %)
KARAKTERISTIKE / OŠ	LJUBAZNA	SNALAŽLJIVA	MOTIVIRANA	DRUŽELJUBIVA	SPREMNA POMOĆI	STRUČNA	NIŠTA OD NAVEDENOGA
<i>Kantrida</i>	12 (80%)	1 (7%)	4 (27%)	3 (20%)	10 (67%)	6 (40%)	1 (7%)
<i>Ivan Zajc</i>	13 (100 %)	12 (92 %)	13 (100 %)	10 (77 %)	12 (92 %)	12 (92 %)	0

Djelatnici OŠ *Ivan Zajc* o knjižničarki koja radi u školskoj knjižnici jednoglasno misle da je kreativna, komunikativna, ljubazna i motivirana (svi odgovori 100%). Zatim, knjižničarka je stručna (92%), snalažljiva (92%) i spreman pomoći (92%). Više od polovice ispitanika smatra da je knjižničarka i zanimljiva (85%) i poduzetna (85%) te prilagodljiva (77%), puna razumijevanja (77%), inovativna (77%) i druželjubiva (77%). Dakle, više od tri četvrtine ispitanika smatra da sve navedene karakteristike krasi knjižničarku. Knjižničarku OŠ *Kantride* ispitanici doživljavaju najviše kao ljubaznu (80%) te spremnu pomoći (67%). Malo manje od polovice ispitanika smatra da je knjižničarka prilagodljiva (47%) te stručna (40%). Nešto manje od trećine ispitanika tvrdi da je knjižničarka motivirana (27%), komunikativna (27%), druželjubiva (20%) te puna razumijevanja (20%). Vrlo mali broj ispitanika smatra da je knjižničarka kreativna (13%), zanimljiva (7%) i snalažljiva (7%). Knjižničarku ne smatraju inovativnom niti poduzetnom, a za jednog ispitanika niti jedna navedena karakteristika ne opisuje knjižničarku.

Učitelji i jedne i druge škole knjižničarke opisuju kao ljubazne osobe spremne pomoći te u tim stavkama nema prevelike razlike u odgovorima, dok na svim drugim stavkama, tj. karakteristikama razlika je od 30 do više od 80%. Sudeći po dobivenim

rezultatima, zaključiti se može da knjižničarku OŠ *Ivan Zajc* opisuje cijeli niz karakteristika koje možemo promatrati kao profesionalne, stručne, pedagoške i osobne kompetencije koje ona posjeduje. Kod knjižničarke OŠ *Kantrida* prevladavaju osobne kompetencije, dok su one profesionalne i pedagoške ocijenjene kao nedovoljno prisutne.

Tablica 17 – Vrste knjižničnih usluga koje koriste učitelji

Knjižnične usluge koje koristim su sljedeće:						
USLUGE / OŠ	POSUĐUJEM STRUČNU LITERATURU	SURAĐUJEM KNJIŽNIČAR(K)OM	POSUĐUJEM BELETRISTIKU	DOVODIM UČENIKE NA UPOZNAVANJE S KNJIŽNICOM	TRAŽIM POMOĆ U PRETRAŽIVANJU	KORISTIM ONLINE KATALOG
<i>Kantrida</i>	4 (27%)	10 (67%)	1 (7%)	8 (53%)	0	0
<i>Ivan Zajc</i>	11 (85 %)	13 (100 %)	4 (31 %)	10 (77 %)	6 (46 %)	2 (15 %)
USLUGE / OŠ	KORISTIM RAČUNALO	KORISTIM LITERATURU ZA POMOĆ U REALIZACIJI NASTAVE	KORISTIM MREŽNU STRANICU	PRETRAŽUJEM DIGITALNE IZVORE	SUDJELUJEM U RADIONICAMA	NIŠTA OD NAVEDENOGA
<i>Kantrida</i>	2 (13%)	4 (27%)	0	0	0	5 (33%)
<i>Ivan Zajc</i>	5 (38 %)	12 (92 %)	8 (61 %)	8 (61 %)	9 (69 %)	0

Učitelji OŠ *Kantrida* ne koriste mrežnu stranicu, ne pretražuju digitalne izvore, ne koriste online katalog, ne traže pomoć u pretraživanju te ne sudjeluju u radionicama. Jedan ispitanik posuđuje beletristiku, dvoje koriste računalo, a četvero posuđuje stručnu literaturu i koriste literaturu dostupnu u knjižnici za pomoć u realizaciji nastave. Čak 33% ispitanika ne koristi niti jednu uslugu knjižnice, a najviše ispitanika dovodi učenike na upoznavanje s knjižnicom (53%) te na neki način surađuju s knjižničarkom (67%). Svi ispitanici OŠ *Ivan Zajc* surađuju s knjižničarkom, većina koristi literaturu za pomoć u realizaciji nastave (92%), posuđuje stručnu literaturu (85%) te dovodi učenike na upoznavanje s knjižnicom (77%). Više od polovice ispitanika sudjeluje u radionicama (69%), koristi mrežnu stranicu (61%) te pretražuje digitalne izvore (61%), a nešto manje od polovice traži pomoć u pretraživanju (46%), koristi računalo (38%) te posuđuje beletristiku (31%). Najmanje ispitanika koristi online katalog (15%).

Od navedenih usluga, školska knjižnica na Kantridi uopće nema mrežnu stranicu i nije zastupljena na mrežnoj stranici škole te, iako se škola nalazi u projektu stvaranja online kataloga te se građa unosi u program ZaKi, posudba se vrši na tradicionalan

način ulaganjem kartona pa u online katalogu nije moguće provjeriti dostupnost jer se sve unesene knjige vode kao dostupne. Općenito, i u ovom ispitivanom elementu postoje velike razlike u gotovo svim frekvencijama odgovora. Učitelji OŠ *Ivan Zajc* koriste sve navedene usluge i to u velikom postotku, dok učitelji OŠ *Kantrida* tek polovicu navedenih usluga i to u relativno malom postotku.

Tablica 18 – Mišljenje učitelja o građi u školskoj knjižnici

Što mislite o knjigama i drugoj građi u školskoj knjižnici? Mislim da:								
MIŠLJENJE / OŠ	IMA DOVOLJAN BROJ LEKTIRA	SU KNJIGE OŠTEĆENE	JE VEĆINA KNJIGA STARA	SU SVAKE GODINE DOSTUPNE NOVE KNJIGE	IMA DOVOLJAN BROJ DJEČJIH ČASOPISA	SU DOSTUPNI EDUKATIVNI SADRŽAJI NA INTERNETU	NISAM UPOZNAT S FONDOM KNJIŽNICE	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	1 (7%)	1 (7%)	6 (40%)	3 (20%)	1 (7%)	0	7 (47%)	0
<i>Ivan Zajc</i>	11 (85%)	3 (23%)	1 (7%)	6 (46%)	12 (92%)	8 (62%)	0	0

Gotovo polovica ispitanih učitelja OŠ *Kantrida* (47%) nije upoznata s fondom knjižnice, a nešto manje od polovice (40%) učitelja smatra da je većina knjiga stara. Petina ispitanika smatra da su svake godine dostupne nove knjige, a po jedan ispitanik smatra da ima dovoljno lektira, da su knjige oštećene i da ima dovoljan broj dječjih časopisa. Nitko od ispitanih ne misli da su dostupni edukativni sadržaji na internetu. U OŠ *Ivan Zajc*, većina ispitanika smatra da knjižnica posjeduje dovoljan broj dječjih časopisa (92%) te da posjeduje dovoljan broj lektira (85%). Također, više od polovice ispitanika (62%) smatra da su dostupni i edukativni sadržaji na internetu. Nešto manje od polovice ispitanika (46%) smatra da su svake godine dostupne nove knjige, a približno petina ispitanika smatra da je postojeća građa oštećena. Tek jedan ispitanik misli da su knjige stare.

Tablica 19 – Mišljenje učitelja o prostoru školske knjižnice

Prostor školske knjižnice je:					
KARAKTERISTIKE / OŠ	UGODAN	OPREMLJEN RAČUNALIMA	DOBRO JE OSVJETLJEN	IMA DOSTA SJEDJEĆIH MJESTA	PRIKLADAN JE ZA GRUPNI RAD
<i>Kantrida</i>	11 (73%)	3 (20%)	6 (40%)	4 (27%)	6 (40%)
<i>Ivan Zajc</i>	13 (100%)	8 (62%)	10 (77%)	11 (85%)	13 (100%)
KARAKTERISTIKE / OŠ	LIJEPOG JE IZGLEDA	LAGAN JE ZA SNALAŽENJE I PRONALAŽENJE KNJIGA	PRIKLADAN JE ZA RAD U TIŠINI	NIŠTA OD NAVEDENOG	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	4 (27%)	6 (40%)	9 (60%)	0	0
<i>Ivan Zajc</i>	11 (85%)	13 (100%)	11 (85%)	0	0

Prostor knjižnice, kao i stanje građe, ovisi naravno o financijama kojima knjižnica raspolaže, ali i o kompetencijama knjižničara koji može ni iz čega stvoriti nešto ili iz nečega stvoriti još više. Za prostor knjižnice OŠ *Ivan Zajc* učitelji kažu da je ugodan (100%), prikladan za grupni rad (100%) te lagan za snalaženje i pronalaženje knjiga (100%). Potom, prostor je lijepog izgleda (85%) i prikladan je za rad u tišini (85%) te ima dosta sjedećih mjesta (85%). Također, više od polovice ispitanika smatra da je prostor dobro osvijetljen (77%) te da je opremljen računalima (62%). Učitelji OŠ *Kantrida* smatraju prostor lijepim (73%) te prikladnim za rad u tišini (60%). Nešto manje od pola ispitanika smatra da je prostor dobro osvijetljen (40%), lagan za snalaženje i pronalaženje knjiga (40%) te prikladan za grupni rad (40%). Četvrtina ispitanika misli da je knjižnica opremljena računalima (20%), a petina učitelja da ima dosta sjedećih mjesta (27%) i da je prostor vizualno lijep (27%).

Iako učitelji obiju škola smatraju da su njihove školske knjižnice ugodna mjesta, prikladna za rad u tišini, u drugim karakteristikama prisutna je razlika od skoro 40 do 60%. Pretpostavljajući da su financijska sredstva koja knjižnice dobiju približne vrijednosti, razloge tolikim razlikama treba tražiti u drugim izvorima.

Tablica 20 – Učestalost dolazaka učitelja u školsku knjižnicu

Školsku knjižnicu posjećujem:						
UČESTALOST / OŠ	SVAKI DAN	VIŠE PUTA TJEDNO	JEDNOM TJEDNO	JEDNOM MJESEČNO	JEDNOM U NEKOLIKO MJESECI	NIKADA
<i>Kantrida</i>	0	1 (7%)	2 (13%)	7 (47%)	4 (27%)	2 (13%)
<i>Ivan Zajc</i>	3 (23 %)	8 (62 %)	2 (15 %)	0	0	0

Ispitanici OŠ *Kantrida* posjećuju knjižnicu jednom mjesečno (47%) ili jednom u nekoliko mjeseci (27%). Na tjednoj bazi jednom knjižnicu posjećuju dva ispitanika, dok samo jedan ispitanik dolazi više puta tjedno. Među ispitanicima postoji i dvoje koji nikada ne posjećuju knjižnicu. U OŠ *Ivan Zajc* svaki od ispitanika barem jednom tjedno posjeti knjižnicu (15%), a najveći je broj onih koji to čine više puta tjedno (62%). Također, postoje i oni koji knjižnicu posjećuju svaki dan (23%).

Dakle, učitelji na Kantridi mogu se usporediti s učenicima škole u kojoj rade koji u knjižnicu najčešće odlaze jednom mjesečno po lektiru, dok se učitelji OŠ *Ivan Zajc*

moгу također usporediti s učenicima škole u kojoj rade koji knjižnicu posjećuju češće zbog brojnih radionica i projekata koji se u njoj održavaju te niza drugih faktora.

6.2.2. Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice

Tablica 21 - Prijedlozi učitelja za unaprjeđenje školske knjižnice (1)

Kada bih mogao/mogla unaprijediti nešto u školskoj knjižnici, predložio/la bih sljedeće:						
PRIJEDLOZI / OŠ	STVARANJE MREŽNE STRANICE KNJIŽNICE	BOLJU RAČUNALNU OPREMU	VIŠE PRETPLATA NA ČASOPISE	DULJE RADNO VRIJEME	STVARANJE ONLINE KATALOGA	VIŠE SURADNIČKIH PROGRAMA/ PROJEKATA NA RELACIJI KNJIŽNICA-NASTAVA
<i>Kantrida</i>	6 (40%)	8 (53%)	5 (33%)	0	7 (47%)	13 (87%)
<i>Ivan Zajc</i>	0	5 (38%)	4 (31%)	0	1 (7%)	2 (15%)
PRIJEDLOZI / OŠ	UREĐENJE PROSTORA	STVARANJE POPISA PREPORUKA SADRŽAJA NA INTERNETU	STVARANJE POPISA PREPORUKA KNJIGA ZA ČITANJE	NABAVLJANJE NOVIH KNJIGA	ORGANIZIRANJE KNJIŽNIH IGARA I KVIZOVA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	3 (20%)	5 (33%)	6 (40%)	11 (73%)	13 (87%)	1 (7%)
<i>Ivan Zajc</i>	1 (7%)	1 (7%)	2 (15%)	11 (85%)	2 (15%)	1 (7%)

Učitelji OŠ *Kantrida* natpolovičnom većinom priželjkuju više suradničkih programa ili projekata na relaciji knjižnica – nastava (87%), organiziranje knjižnih igara i kvizova (87%), nabavljanje novih knjiga (73%) te bolju računalnu opremu (53%). Isto tako, u velikom broju, no nešto manje od polovice ispitanika, htjeli bi stvaranje online kataloga (47%), stvaranje mrežne stranice (40%) te stvaranje popisa preporuka knjiga za čitanje (40%). Trećina ispitanika zalaže se za povećanje broja pretplata na časopise (33%) te stvaranje popisa preporuka sadržaja na internetu (33%). Učitelji prostor smatraju ugodnim, kao što su pokazali prethodno predstavljeni rezultati, stoga tek petina ispitanika misli da bi se prostor trebao preurediti (20%). Dulje radno vrijeme ne smatraju faktorom koji bi bitno utjecao na funkcionalnost i privlačnost knjižnice, a jedan ispitanik dodaje da je za promjene *potreban novi/a knjižničar/ka*. Učitelji OŠ *Ivan Zajc* u najvećem se broju zalažu za nabavu novih knjiga (85%), a ostali su prijedlozi zastupljeni manjim frekvencijama odgovora. Približno trećina ispitanika smatra da su bolja računalna oprema (38%) i veći broj pretplata na časopise (31%) put k unaprjeđenju knjižnice, a više suradničkih projekata koji povezuju knjižnicu i nastavu, organiziranje knjižnih igara i kvizova te stvaranje popisa preporuka knjiga za čitanje predlažu po dva ispitanika. Stvaranje online kataloga,

iako on postoji (7%), uređenje prostora (7%) te stvaranje popisa preporuka sadržaja na internetu (7%) nalaze se pri dnu ljestvice želja. Mrežnu stranicu knjižnica ima i učitelji su s time upoznati jer nitko od ispitanih nije odabrao taj prijedlog, a jedan od ispitanika dodaje da je *sve super*.

Učitelji se slažu u jednome, i jednoj i drugoj knjižnici dobro bi došle nove knjige te više pretplata na časopise. Međutim, učitelji OŠ *Kantrida* imaju i veliki broj drugih prijedloga za koje se u većem broju opredjeluju. Dakle, učitelji OŠ *Ivan Zajc* su zadovoljniji svojom knjižnicom te, osim knjiga i časopisa, nemaju drugih u većoj mjeri izraženih želja.

Tablica 22 – Prijedlozi učitelja za unaprjeđenje školske knjižnice (2)

U školskoj knjižnici bih provodio/provodila više vremena kad bi:					
PRIJEDLOZI / OŠ	ATMOSFERA BILA UGODNIJA	BILO VIŠE MJESTA ZA ČITANJE I RAD S UČENICIMA	BILO VIŠE RAČUNALA	BILO PROSTORA ZA RAD S UČENICIMA	SE ORGANIZIRALE ZANIMLJIVE AKTIVNOSTI
<i>Kantrida</i>	1 (7%)	4 (27%)	4 (27%)	5 (33%)	13 (87%)
<i>Ivan Zajc</i>	0	1 (7%)	4 (31%)	1 (7%)	0
PRIJEDLOZI / OŠ	POSTOJALA SURADNJA S KNJIŽNIČAR(K)OM	BILO ZANIMLJIVIH NOVIJIH KNJIGA	MOGAO/MOGLA DOBITI POMOĆ U ISTRAŽIVANJU	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	4 (27%)	7 (47%)	3 (20%)	0	1 (7%)
<i>Ivan Zajc</i>	0	1 (7%)	0	5 (38%)	0

Učitelji OŠ *Ivan Zajc* smatraju atmosferu u knjižnici ugodnom, suradnju s knjižničarkom optimalnom, razinu pomoći u istraživanjima dostatnom i zadovoljavajućom te zastupljenost zanimljivih aktivnosti odgovarajućom za svoje potrebe i interese, stoga ti prijedlozi nisu bili odabrani niti jednom. Po jedan ispitanik volio bi kada bi bilo više mjesta za čitanje i rad s učenicima te kad bi bilo zanimljivih novijih knjiga. Većina učitelja vrijeme provedeno u knjižnici dodatno bi produljila kada bi bilo više računala (31%), a za čak 38% ispitanika ništa od navedenoga ne bi utjecalo na učestalost odlazaka u knjižnicu. Na učitelje OŠ *Kantrida* neke bi promjene pozitivno utjecale, ponajviše organiziranje zanimljivih aktivnosti (87%). Također, malo manje od polovice ispitanika više bi vremena provodili u knjižnici kada bi bilo zanimljivih novijih knjiga (47%) i prostora za rad s učenicima (33%), potom kad bi postojala suradnja s knjižničarkom (27%), kada bi bilo više računala (27%) i kada bi

bilo više mjesta za čitanje (27%). Petina ispitanika cijenila bi pomoć u istraživanju (20%), jedan ispitanik atmosferu ne smatra ugodnom (7%), a jedan dodaje da vrijeme provedeno u knjižnici *ovisi o njegovom vlastitom (slobodnom) vremenu kojeg najčešće nema*.

I u ovoj skupini pitanja razlika u odgovorima učitelja dviju škola je evidentna. Učitelji OŠ *Ivan Zajc* prilično su zadovoljni knjižnicom i nemaju prevelikih zahtjeva za promjenama osim u vidu nabave novih knjiga i časopisa (za koje znamo da knjižnica posjeduje u broju koji premašuje odredbu Standarda). Učitelji OŠ *Kantrida*, osim novih knjiga, žude za boljom suradnjom koja bi doprinijela povezanosti nastave i knjižnice, potom za zanimljivim aktivnostima, igrama i kvizovima te za boljom računalnom opremom. Isto tako, ne može se zanemariti niti one koji smatraju da bi mrežna stranica i online katalog značajno utjecali na posjećenost knjižnice i korištenje knjižničnih usluga.

6.2.3. Percepcija knjižnica, informacijske pismenosti i čitalačkih vještina

U ovom se dijelu upitnici namijenjeni učiteljima i učenicima razlikuju u tome što se od učitelja traži stav o razvijanju informacijske pismenosti i čitalačkih vještina te o važnosti navedenih faktora za život i obrazovanje. Pretpostavka jest da su učitelji upoznati s time što je informacijska pismenost, što se pod tim pojmom podrazumijeva te da su svjesni važnosti tog spleta vještina, znanja i sposobnosti u suvremenom kontekstu. Informacijska pismenosti u Hrvatskoj plodno je područje za istraživanje, no u ovom radu nije u samom središtu zanimanja, već se koristi kao sredstvo kojim se nastoji prikazati kakvo mišljenje općenito o knjižnicama imaju učitelji, jesu li prepoznali njezinu tranziciju iz tradicionalne u modernu ustanovu te jesu li osvijestili njezinu ulogu u svijetu u kojem različita tehnologija na različite načine pokušava promijeniti našu do sada poznatu svakodnevicu.

Tablica 23 – Stav učitelja o informacijskoj pismenosti i čitalačkim vještinama

Razvijanje informacijske pismenosti i čitalačkih vještina je:				
MIŠLJENJE / oš	OBAVEZA KNJIŽNIČARA	I MOJA ODGOVORNOST	NEPOTREBNO	NUŽNO ZA SNALAŽENJE
<i>Kantrida</i>	7 (47%)	12 (80%)	0	11 (73%)
<i>Ivan Zajc</i>	5 (38 %)	8 (62 %)	0	11 (85 %)

MIŠLJENJE / OŠ	PREDUVJET ZA USPJEH	DUGOTRAJAN PROCES	POTREBNO ZA UČENJE	NIŠTA OD NAVEDENOGA
<i>Kantrida</i>	13 (87%)	8 (53%)	13 (87%)	0
<i>Ivan Zajc</i>	11 (85 %)	6 (46 %)	13 (100 %)	0

Prikazani rezultati ukazuju nam na to da se stavovi učitelja obiju škola u ovom području uvelike podudaraju. Ispitanici se slažu da je razvijanje informacijske pismenosti čitalačkih vještina itekako potrebno za učenje (K – 87%, IZ – 100%), nužno za snalaženje u današnje vrijeme (K – 73%, IZ – 85%) te da navedene vještine, znanja i sposobnosti čine preduvjet za uspjeh (K – 87%, IZ – 85%), ali isto tako dio su dugotrajnog procesa (K – 53%, IZ – 46%). Odgovornost za razvijanje informacijskih i čitalačkih vještina većim dijelom preuzimaju na sebe (K – 80%, IZ – 62%), dok manje od polovice ispitanika smatra da je navedeno odgovornost knjižničara (K – 47%, IZ – 38%).

Tablica 24 – Mišljenje učitelja o knjižnicama općenito

Općenito o knjižnicama mislim da:						
MIŠLJENJE / OŠ	SU ZASTARJELE	NE PRATE TRENDOVE	SU SRCE ŠKOLE	NAM VIŠE NE TREBAJU	SU DOBRO MJESTO ZA DRUŽENJE	TREBAJU RAZVIJATI INFORMACIJSKU PISMENOST
<i>Kantrida</i>	8 (53%)	7 (47%)	2 (13%)	0	11 (73%)	8 (53%)
<i>Ivan Zajc</i>	0	0	11 (85 %)	0	9 (69 %)	2 (15 %)
MIŠLJENJE / OŠ	TREBAJU POTICATI I RAZVIJATI NAVIKE ČITANJA	SU VAŽNE U ŠKOLOVANJU	SU TEMELJ OBRAZOVANJA	SU VAŽNE PRILIKOM ISTRAŽIVANJA NEKE TEME	NIŠTA OD NAVEDENOGA	DOPUNA
<i>Kantrida</i>	13 (87%)	15 (100%)	5 (33%)	14 (93%)	0	0
<i>Ivan Zajc</i>	9 (69 %)	13 (100 %)	6 (46 %)	11 (85 %)	0	0

Općenito mišljenje o knjižnicama odraz je dosadašnjeg iskustva korisnika s knjižnicama različitih vrsta. Učitelji koji su visoko obrazovani članovi društva zasigurno su tijekom školovanja i rada u struci bili korisnici različitih knjižnica. Svi se oni slažu da nam knjižnice trebaju, potom da su važne u školovanju (K – 100%, IZ – 100%) i prilikom istraživanja neke teme (K – 93%, IZ – 85%). Također, ispitanici smatraju knjižnicu važnom u poticanju i razvijanju navika čitanja (K – 87%, IZ – 69%) te dobrim mjestom za druženje (K – 73%, IZ – 69%). Iako se učitelji jednoglasno slažu da je knjižnica važna za školovanje, temeljem obrazovanja smatra ju manje od

polovice ispitanika (K – 33%, IZ – 46%). Učitelji OŠ *Ivan Zajc* ne smatraju knjižnicu jednim od presudnih elemenata u razvijanju informacijske pismenosti (15%), dok više od polovice (53%) učitelja OŠ *Kantrida* prepoznaje ulogu knjižnice u tom području (ili na taj način odlažu odgovornost sa sebe). Ogromna razlika u frekvencijama odgovora zamjetne su na sastavnicama: *knjižnice su zastarjele, knjižnice ne prate trendove te knjižnice su srce škole*. Naime, čak 53% ispitanika iz škole *Kantrida* smatra da su knjižnice zastarjele, 47% smatra da ne prate trendove, a tek 13% ispitanika smatra da su školske knjižnice srce škole. Učitelji škole *Ivan Zajc* ne misle da su knjižnice zastarjele niti da ne prate trendove, a čak 85% ispitanika smatra da su školske knjižnice srca škole. I u ovome dijelu odražava se, kao što se i u mnogim prethodnim sastavnicama moglo primijetiti, demotivirajuća, pasivna atmosfera koja školsku knjižnicu škole *Kantrida* marginalizira, dok je knjižnica škole *Ivan Zajc* u središtu školskoga života i događanja.

6.2.4. Individualni komentari ispitanika

U odnosu na učenike, broj komentara učitelja je mnogo manji, ali i ispitivana populacija učitelja je manjeg opsega no što je populacija učenika.

Osnovna škola *Kantrida*:

- *Tužna sam što školska knjižnica nije ono što bi mogla biti, ono što su knjižnice inače u školama. Veselim se promjenama koje će uslijediti.*
- *Školska knjižnica bi trebala biti aktivnija u uključivanju u rad škole/nastavni proces, realizirati projekte i zainteresirati učenike za čitanje.*
- *Treba nam stručna, inovativna i komunikativna osoba u školskoj knjižnici.*
- *Vrlo je zastarjela i nema pristupa internetu niti dovoljno stručne literature.*

Osnovna škola *Ivan Zajc*:

- *Naša školska knjižnica i knjižničarka su „srce“ škole.*

Komentarima učitelja mogu se sažeti svi do sada prikazani rezultati. Svi komentari učitelja OŠ *Kantrida* imaju predznak nezadovoljstva, a promjene se priželjkuju u svim aspektima. S druge strane, komentarom ispitanika OŠ *Ivan Zajc* može se zaključiti da je knjižnica u toj školi na razini na kojoj bi knjižnice danas trebale biti, mjesto ispreplitanja tradicionalnog i modernog s pogledom uprtim u budućnost, mjesto gdje se kombiniraju tisak i digitalni mediji, mjesto za čitanje, promišljanje i djelovanje.

Nezaobilazno mjesto za učenike i učitelje, uzbudljiva stanica koja proizvodi nove ideje, smijeh i prijateljstva.

Imajući na umu sve navedeno, može se zaključiti da je dokazana hipoteza *postoji razlika u zadovoljstvu učitelja korisnika dviju školskih knjižnica*.

6.3. Usporedba odgovora učitelja i učenika istih škola

Posljednji element analize jest usporedba odgovora učitelja i učenika koji pripadaju istoj školi. Na taj način može se utvrditi doživljavaju li dvije korisničke podskupine knjižnicu koju (ne)koriste na isti način, koliko su kritični ili pak subjektivni pri formiranju stavova te podudaraju li se njihove želje, stavovi i mišljenja o različitim aspektima vezanim uz knjižnicu. Izdvojene su one sastavnice koje su istovjetne u upitnicima namijenjenima učiteljima i učenicima. S obzirom na to da su učitelji u manjem broju zastupljeni kao ispitanici i njihov jedan odgovor iznosi 7% od ukupnog broja, kao značajnu razliku uzet će se svaka vrijednost koja je veća od 35%.

Zaključci temeljeni na frekvencijama odgovora (poglavlja 5.1. i 5.2.) učenika i učitelja OŠ *Kantrida* školsku knjižnicu navedene škole svrstavaju u kategoriju knjižnica koje se nisu prilagodile novom dobu i novonastalim korisničkim potrebama, interesima i zahtjevima, dok je knjižnica OŠ *Ivan Zajc* prikazana kao uspješna knjižnica koja zadovoljava potrebe svojih korisnika te pomiče granice knjižničarskog djelovanja sudjelovanjem u različitim projektima i aktivnostima te osmišljavanjem istih. Sljedećom usporedbom saznat ćemo jesu li u svim svojim razmišljanjima učitelji i učenici suglasni i ako nisu, u čemu se razilaze.

U sljedećim tablicama crvenom bojom istaknuti su rezultati koji odgovaraju utvrđenoj postotnoj razlici.

Tablica 25 – Namjena školske knjižnice (usporeba odgovora učitelja i učenika)

Školska knjižnica ustanove u kojoj radim mjesto je za:						
AKTIVNOSTI / OŠ	DRUŽENJE I ZABAVU	SUDJELOVANJE U RADIONICAMA I PROJEKTIMA	INFORMIRANJE/ PRONALAŽENJE IZVORA ZNANJA	ČITANJE, UČENJE I PISANJE DOMAĆIH ZADAČA	POSUĐIVANJE KNJIGA	POMAGANJE U UČENJU
K UČITELJI	4 (27%)	1 (7%)	1 (7%)	4 (27%)	15 (100%)	1 (7%)
K UČENICI	21 (26 %)	18 (23 %)	31 (39%)	12 (15 %)	66 (83 %)	25 (31 %)
IZ UČITELJI	7 (54 %)	12 (92 %)	12 (92 %)	10 (77 %)	13 (100 %)	10 (77 %)
IZ UČENICI	46 (58 %)	49 (61 %)	44 (55 %)	39 (49 %)	74 (93 %)	28 (35 %)

Učenci i učitelji OŠ *Kantrida* suglasni su u svom viđenju školske knjižnice s obzirom na to što u njoj mogu činiti i za što se u najvećoj mjeri koristi, dok se odgovori učitelja i učenika OŠ *Ivan Zajc* u manjem postotku razilaze u dijelu namjene školske knjižnice za pronalaženje izvora znanja te pomaganje u učenju. Učitelji u nešto većem broju percipiraju školsku knjižnicu kao mjesto u kojem se može pomagati u učenju što se potom može povezati s percepcijom knjižnice kao vrijednog izvora informacija i znanja. Učenci mogu nejasne sadržaje (za koje im je potrebna pomoć u usvajanju) istražiti te im pronađeni izvori znanja mogu pomoći u razjašnjavanju nedoumica (tiskani izvori koji prezentiraju određeni sadržaj na drugačiji način, digitalni izvori poput prezentacija, video isječaka, online *tutoriala*...). Sve to mogu činiti uz pomoć knjižničara, vršnjaka koji su sadržaj usvojili i spremni su pomoći te uz pomoć učitelja koji je voljan na različite načine pristupiti obradi sadržaja. Posudba se knjiga najčešće odvija za vrijeme velikoga odmora, a dulje zadržavanje u knjižnici moguće je za vrijeme slobodnih sati ili pak nakon nastave. Upravo je to vrijeme na raspolaganju učenicima za boravak u knjižnici koji će mu pak skratiti vrijeme učenja kod kuće, a pružiti priliku za suradnju i kvalitetno druženje s vršnjacima.

Tablica 26 – Karakteristike školskog knjižničara (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Osoba koja radi u školskoj knjižnici je:						
KARAKTERISTIKE / OŠ	KREATIVNA	ZANIMLJIVA	PRILAGODLJIVA	PUNA RAZUMIJEVANJA	KOMUNIKATIVNA	INOVATIVNA
K UČITELJI	2 (13%)	1 (7%)	7 (47%)	3 (20%)	4 (27%)	0
K UČENICI	29 (36 %)	30 (38 %)	21 (26 %)	40 (50 %)	37 (46 %)	14 (18 %)
IZ UČITELJI	13 (100 %)	11 (85 %)	10 (77 %)	10 (77 %)	13 (100 %)	10 (77 %)
IZ UČENICI	64 (80 %)	61 (76 %)	38 (48 %)	60 (75 %)	60 (75 %)	43 (54 %)
KARAKTERISTIKE / OŠ	STRUČNA	LJUBAZNA	SNALAŽLJIVA	MOTIVIRANA	DRUŽELJUBIVA	SPREMNA POMOĆI
K UČITELJI	6 (40%)	12 (80%)	1 (7%)	4 (27%)	3 (20%)	10 (67%)
K UČENICI	30 (38 %)	57 (71 %)	37 (46 %)	14 (18 %)	30 (38 %)	56 (70 %)
IZ UČITELJI	12 (92 %)	13 (100 %)	12 (92 %)	13 (100 %)	10 (77 %)	12 (92 %)
IZ UČENICI	45 (56 %)	69 (86 %)	60 (75 %)	43 (54 %)	45 (56 %)	60 (75 %)

Učenci OŠ *Kantrida* smatraju knjižničarku snalažljivijom no što je to mišljenje učitelja, a učitelji OŠ *Ivan Zajc* knjižničarku svoje škole stručnijom i motiviranijom nego što to misle njihovi učenici. Interpretirajući ove odgovore treba imati na umu subjektivnost ispitanika te činjenicu da neke osobine nisu učenicima toliko vidljive koliko su

učiteljima, ali i obratno. Isto tako, bitno je napomenuti da su stručnost i motiviranost pojmovi za koje je moguće da nisu svim učenicima u potpunosti razumljivi, barem ne u kontekstu knjižničarske djelatnosti. Također, pitanje kolegijalnosti treba uzeti u obzir kao faktor koji može utjecati na odgovore učitelja. Stoga se, u ovoj usporedbi odgovora učenika i učitelja, razliku u frekvencijama odgovora treba uzeti s rezervom, a u budućim ispitivanjima i analizama, prije samog provođenja, pojmove koji bi osnovnoškolskom uzrastu mogli biti nejasni, treba razjasniti i naglasiti na što se točno odnose te oprimjeriti kako bi dobiveni rezultati bili što realniji.

Tablica 27 – Prostor školske knjižnice (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Prostor školske knjižnice je:					
KARAKTERISTIKE / OŠ	UGODAN	OPREMLJEN RAČUNALIMA	DOBRO JE OSVJETLJEN	IMA DOSTA SJEDEĆIH MJESTA	PRIKLADAN JE ZA GRUPNI RAD
K UČITELJI	11 (73%)	3 (20%)	6 (40%)	4 (27%)	6 (40%)
K UČENICI	56 (70 %)	5 (6 %)	35 (44 %)	15 (19 %)	43 (54 %)
IZ UČITELJI	13 (100 %)	8 (62 %)	10 (77 %)	11 (85 %)	13 (100 %)
IZ UČENICI	74 (93 %)	34 (43 %)	59 (74 %)	65 (81 %)	70 (88 %)
KARAKTERISTIKE / OŠ	LIJEPOG JE IZGLEDA	LAGAN JE ZA SNALAŽENJE I PRONALAŽENJE KNJIGA	PRIKLADAN JE ZA RAD U TIŠINI	NIŠTA OD NAVEDENOG	DOPUNA
K UČITELJI	4 (27%)	6 (40%)	9 (60%)	0	0
K UČENICI	34 (43 %)	40 (50 %)	52 (65 %)	5 (6 %)	1 (1 %)
IZ UČITELJI	11 (85 %)	13 (100 %)	11 (85 %)	0	0
IZ UČENICI	69 (86 %)	57 (71 %)	61 (76 %)	2 (3 %)	2 (3 %)

Stavovi učenika i učitelja obiju škola podudaraju se u ovom području što znači da prostor školske knjižnice doživljavaju na isti način.

Tablica 28 – Korištenje knjižničnih usluga (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Knjižnične usluge koje koristim su sljedeće:					
USLUGE / OŠ	TRAŽIM POMOĆ U PRETRAŽIVANJU	KORISTIM ONLINE KATALOG	KORISTIM RAČUNALO	KORISTIM MREŽNU STRANICU	SUDJELUJEM U RADIONICAMA
K UČITELJI	0	0	2 (13%)	0	0
K UČENICI	20 (25%)	1 (1%)	1 (1%)	1 (1%)	4 (5%)
IZ UČITELJI	6 (46%)	2 (15%)	5 (38%)	8 (61%)	9 (69%)
IZ UČENICI	35 (44%)	5 (6%)	10 (13%)	6 (8%)	51 (64%)

Razliku u odgovorima u ovome dijelu vidimo u korištenju mrežne stranice u OŠ *Ivan Zajc*. Naime, mnogo više učitelja koristi mrežnu stranicu no što to čine učenici. Kada bi se gledalo samo dobivene rezultate, bilo bi opravdano postaviti pitanje jesu li učenici dovoljno informirani o mogućnostima koje pruža mrežna stranica te jesu li te mogućnosti sukladne njihovim potrebama. Prema odgovorima bi se dalo naslutiti da potencijal mrežne stranice knjižnice nije u potpunosti iskorišten, kao ni prednosti online kataloga. Učenici su među svoje želje za unaprjeđenjem knjižnice istaknuli računalnu opremu i slobodan pristup internetu što znači da vrijeme ili dio vremena provedenog u školskoj knjižnici žele provoditi na internetu. Bez obzira što tražili na mreži, mrežna stranica knjižnice trebala bi biti jedan od vodiča za njihove mrežne aktivnosti, za ispunjavanje njihovih školskih obaveza, ali i za kvalitetno ispunjavanje slobodnog vremena, koje učenici često besciljno provode na internetu. Gledajući širu sliku (literaturu, rasprave, stručne skupove)⁵⁹ može se izdvojiti da je dječje korištenje interneta u knjižnicama dugo vremena tema o kojoj se razgovara. Dio tih razgovora su i pokušaji razrješavanja nedoumice treba li djeci dopustiti slobodan pristup internetu i svim dostupnim sadržajima ili te iste treba ograničiti, također pokušava se dokučiti koji su faktori privlačnosti kojima mrežne stranice mogu okupirati dječju pažnju i zadržati interes, odnosno koji sadržaji i mogućnosti utječu na djetetov odabir koju će mrežnu stranicu koristiti, a koju ne.

Odgovornom i svrsishodnom korištenju interneta nesumnjivo može doprinijeti knjižničar(ka) i mrežna stranica knjižnice. S obzirom na opasnosti koje vrebaju u virtualnom okruženju, mrežna stranica knjižnice može posredovati u pronalaženju provjerenih relevantnih informacija iz sigurnih izvora, također može sadržavati smjernice za sigurno korištenje virtualnih bespuća, odabir kvalitetnog izvora informacija te vrednovanje informacija, može sadržavati liste korisnih poveznica i zanimljivosti, a može i nuditi mogućnost komentiranja i međusobnog komuniciranja među korisnicima što je u današnje vrijeme vrlo tražena i popularna opcija.

⁵⁹ Program i sažetci predavanja u sklopu stručnog skupa Djeca na internetu u knjižnici, URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/187/> (2016-8-22)

Tablica 29 – Mišljenje o građi zastupljenoj u školskoj knjižnici (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Što mislite o knjigama i drugoj građi u školskoj knjižnici? Mislim da:							
MIŠLJENJE / OŠ	IMA DOVOLJAN BROJ LEKTIRA	SU KNJIGE OŠTEĆENE	JE VEĆINA KNJIGA STARA	SU SVAKE GODINE DOSTUPNE NOVE KNJIGE	IMA DOVOLJAN BROJ DJEČJIH ČASOPISA	SU DOSTUPNI EDUKATIVNI SADRŽAJI NA INTERNETU	NISAM UPOZNAT S FONDOM KNJIŽNICE / NE ZANIMAJU ME
K UČITELJI	1 (7%)	1 (7%)	6 (40%)	3 (20%)	1 (7%)	0	7 (47%)
K UČENICI	45 (56%)	21 (26%)	40 (50%)	24 (30%)	23 (29%)	5 (6%)	2 (3%)
IZ UČITELJI	11 (85%)	3 (23%)	1 (7%)	6 (46%)	12 (92%)	8 (62%)	0
IZ UČENICI	65 (81%)	23 (29%)	28 (35%)	56 (70%)	64 (80%)	12 (15%)	2 (3%)

Učitelji i učenici OŠ *Ivan Zajc* ne slažu se u jednoj sastavnici, a to je dostupnost edukativnih sadržaja na internetu, većina učitelja misli da su takvi sadržaji posredstvom knjižnice dostupni, dok to isto misli tek manji broj učenika. U OŠ *Kantrida* više je učitelja koji su indiferentni prema knjižnici i građi u njoj no što je učenika, koji pak u većoj mjeri smatraju da knjižnica posjeduje dovoljan broj lektira, dok se učitelji s time ne slažu.

Tablica 30 – Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice (usporedba odgovora učitelja i učenika) (1)

Kada bih mogao/mogla unaprijediti nešto u školskoj knjižnici, predložio/la bih sljedeće:					
PRIJEDLOZI / OŠ	STVARANJE MREŽNE STRANICE KNJIŽNICE	BOLJU RAČUNALNU OPREMU	VIŠE PRETPLATA NA ČASOPISE	DULJE RADNO VRIJEME	STVARANJE ONLINE KATALOGA
K UČITELJI	6 (40%)	8 (53%)	5 (33%)	0	7 (47%)
K UČENICI	22(28%)	32 (40%)	20 (25%)	22 (28%)	33 (41%)
IZ UČITELJI	0	5 (38%)	4 (31%)	0	1 (7%)
IZ UČENICI	22(28%)	25 (31%)	19 (24%)	25 (31%)	15 (19%)
PRIJEDLOZI / OŠ	UREĐENJE PROSTORA	STVARANJE POPISA PREPORUKA SADRŽAJA NA INTERNETU	STVARANJE POPISA PREPORUKA KNJIGA ZA ČITANJE	NABAVLJANJE NOVIH KNJIGA	ORGANIZIRANJE KNJIŽNIH IGARA I KVIZOVA
K UČITELJI	3 (20%)	5 (33%)	6 (40%)	11 (73%)	13 (87%)
K UČENICI	31 (39%)	9 (11%)	30 (38%)	54 (68%)	40 (50%)
IZ UČITELJI	1 (7%)	1 (7%)	2 (15%)	11 (85%)	2 (15%)
IZ UČENICI	17 (21%)	11 (14%)	16 (20%)	35 (44%)	55 (69%)

Tablica 31 – Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice (usporedba odgovora učitelja i učenika) (2)

U školskoj knjižnici bih provodio/provodila više vremena kad bi:							
PRIJEDLOZI / OŠ	ATMOSFERA BILA UGODNIJA	BILO VIŠE MJESTA ZA ČITANJE I RAD S UČENICIMA	BILO VIŠE RAČUNALA	SE ORGANIZIRALE ZANIMLJIVE AKTIVNOSTI	BILO ZANIMLJIVIH NOVIJIH KNJIGA	MOGAO/MOGLA DOBITI POMOĆ U ISTRAŽIVANJU	NIŠTA OD NAVEDENOGA
K UČITELJI	1 (7%)	4 (27%)	4 (27%)	13 (87%)	7 (47%)	3 (20%)	0
K UČENICI	12 (15%)	27 (34%)	21 (26%)	44 (55%)	50 (63%)	16 (20%)	5 (6%)
IZ UČITELJI	0	1 (7%)	4 (31%)	0	1 (7%)	0	5 (38%)
IZ UČENICI	15 (19%)	10 (13%)	22 (28%)	30 (38%)	25 (31%)	16 (20%)	21 (26%)

Želje učitelja i učenika OŠ *Kantrida* i njihovi prijedlozi kojima bi se te želje (vezane uz knjižnicu, aktivnosti, građu, usluge...) mogle ispuniti podudaraju se više-manje u svim navedenim sastavnicama. U OŠ *Ivan Zajc* učitelji u većoj mjeri priželjkuju nabavu novih knjiga, dok učenici daju prednost organizaciji knjižnih igara i kvizova i općenito organizaciji zanimljivih aktivnosti. S obzirom na to da je poznato da knjižnica sudjeluje u brojnim projektima te organizira mnoge programske aktivnosti te da učenici priželjkuju još veći broj događanja, ne čude riječi knjižničarke koja kaže da se učenici čak godinu dana unaprijed javljaju za sudjelovanje u organiziranim aktivnostima.

Tablica 32 – Učestalost dolazaka u školsku knjižnicu (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Školsku knjižnicu posjećujem:						
UČESTALOST / OŠ	SVAKI DAN	VIŠE PUTA TJEDNO	JEDNOM TJEDNO	JEDNOM MJESEČNO	JEDNOM U NEKOLIKO MJESECI	NIKADA
K UČITELJI	0	1 (7%)	2 (13%)	7 (47%)	4 (27%)	2 (13%)
K UČENICI	0	1 (1%)	16 (20%)	40 (50%)	18 (23%)	4 (5%)
IZ UČITELJI	3 (23%)	8 (62%)	2 (15%)	0	0	0
IZ UČENICI	10 (13%)	28 (35%)	38 (48%)	20 (25%)	12 (15%)	1 (1%)

Učestalost dolazaka u knjižnicu vrlo je slično raspoređena i kod učitelja i kod učenika obiju škola. Ispitanici OŠ *Ivan Zajc* česti su posjetitelji knjižnice, većina njih barem jednom tjedno koristi knjižnicu, a učitelji i učenici OŠ *Kantrida* rjeđe odlaze u knjižnicu i to najčešće jednom mjesečno.

Tablica 33 – Općenito mišljenje o knjižnicama (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Općenito o knjižnicama mislim da:							
MIŠLJENJE / OŠ	SU ZASTARJELE	NE PRATE TRENDOVE	NAM VIŠE NE TREBAJU	SU DOBRO MJESTO ZA DRUŽENJE	TREBAJU POTICATI I RAZVIJATI NAVIKE ČITANJA	SU VAŽNE U ŠKOLOVANJU	SU VAŽNE PRILIKOM ISTRAŽIVANJA NEKE TEME
K UČITELJI	8 (53%)	7 (47%)	0	11 (73%)	13 (87%)	15 (100%)	14 (93%)
K UČENICI	17 (21%)	9 (11%)	3 (4%)	32 (40%)	51 (64%)	58 (73%)	29 (36%)
IZ UČITELJI	0	0	0	9 (69%)	9 (69%)	13 (100%)	11 (85%)
IZ UČENICI	4 (5%)	10 (13%)	4 (5%)	58 (73%)	34 (43%)	59 (74%)	31 (39%)

Prilikom interpretiranja rezultata, izdvojen je zaključak da učenici obiju škola imaju približno jednake stavove o knjižnicama općenito (Tablica 13), dok je kod učitelja razlika u stavovima nešto veća (Tablica 24). Unutar iste škole, škole *Kantrida*, učenici i učitelji ne slažu se u sastavnicama *knjižnice ne prate trendove te knjižnice su važne prilikom istraživanja neke teme*. Potonja sastavnica i u OŠ *Ivan Zajc* čini jedinu veću razliku u odgovorima. Razloge bismo mogli tražiti u navici učenika da istraživanja provode isključivo *guglanjem* i ne baš detaljnom pristupu istom. Učitelji su pak odrasli s knjižnicama kao glavnim izvorom informacijama i sve što su istraživali za vrijeme svoga obrazovanja većinom su to činili u knjižnici. Njihov stav nije zastario, dapače, knjižnice u današnje vrijeme okupljaju (ili bi trebale) sve dostupne izvore o nekoj temi/autoru pa i one koje Google nudi u svojim pretraživanjima, s ogromnom prednošću jer izvori informacija koje nudi školska knjižnica moraju proći proces vrednovanja.

Od ukupno 65 uspoređenih sastavnica, 14 ih je izdvojeno jer je utvrđena razlika u odgovorima učenika i učitelja. S obzirom na to da se radi o tek nešto više od 20% sastavnica, može se reći da je hipoteza *ne postoji razlika u stavovima učenika i učitelja o školskoj knjižnici ustanove koju pohađaju ili u kojoj rade* potvrđena.

Rezultati istraživanja, nedvojbeno, prikazuju trenutno stanje u dvjema osnovnoškolskim knjižnicama. Isto tako, detektirana su područja u kojima se promjene priželjkuju i u kojima su nužno potrebne. Školska knjižnica OŠ *Ivan Zajc* pokazala se kao knjižnica koja svojim korisnicima nudi kvalitetnije, popularnije i prikladnije usluge i programske aktivnosti te je opći dojam, ali i s aspekta pojedinog

područja ispitivanja (namjena, građa, prostor), pozitivniji i optimističniji no što je to u slučaju druge knjižnice, one koja pripada OŠ *Kantrida*.

7. Smjernice za razvoj (ispod)prosječne hrvatske školske knjižnice

Jedan od zadataka ovoga rada jest stvaranje smjernica za budući rad i razvoj, kao što je prethodno u radu navedeno, manje uspješne knjižnice. Međutim, smjernice su produkt ne samo dobre prakse u, kako se pokazalo, uspješnijoj knjižnici, već zbir strateških čimbenika iz literature, komunikacije s kolegama učiteljima i knjižničarima te međusobne komunikacije knjižničara na društvenim mrežama, stoga i uspješnija knjižnica može unaprijediti svoje poslovanje slijedeći neke od naputaka za buduće djelovanje. Uz pojedine naputke u fusnoti se navode mrežni izvori koji su izdvojeni kao primjeri dobre prakse i koji pobliže objašnjavaju navedene programe, projekte ili aktivnosti ili pak sadržavaju ideje spremne za realizaciju.

Smjernice za unaprjeđenje školskih knjižnica:

- razvijanje programskih aktivnosti koje potiču suradnju na relaciji knjižnica – nastava, npr. kreativan pristup lektiri, istraživački projekti, gostujuća predavanja, obilježavanje važnih događaja...,
- suradnja s učiteljima i stručnim suradnicima u apliciranju za mobilnost i programe Europske Unije,⁶⁰
- uključivanje učenika u rad knjižnice, npr. novinarska grupa, multimedijaska grupa, Mladi knjižničari,⁶¹
- pronalaženje, isprobavanje i recenziranje alata weba 2.0, preporuka učiteljima, izrada sadržaja s učenicima,⁶²
- praćenje nacionalnih i lokalnih projekata poticanja i razvijanja čitalačkih vještina i navika i uključivanje prema mogućnostima, npr. Čitanjem do zvijezda, Međuškolski književni kviz, Natjecanje u čitanju naglas, Šuma Striborova...

⁶⁰ Tablica dostupnih programa za različite subjekte može se pronaći na sljedećoj poveznici:

http://www.mobilnost.hr/cms_files/2015/08/1440422684_linkovi-tablica-pronadi-se.pdf (7-5-2016)

⁶¹ Primjer programa za izvođenje izvannastavne aktivnosti može se pronaći na sljedećoj poveznici: http://os-jhabelica-velikagorica.skole.hr/skola/knjiznica/mladi_knjiznicari (7-5-2016)

⁶² Primjer bloga koji nudi recenzije suvremenih alata i primjenu u nastavi može se pronaći na sljedećoj poveznici: <https://twitterovadruzina.wordpress.com/> (7-5-2016) isto je moguće u Facebook grupi Alati 2.0. u nastavi, poveznica: <https://www.facebook.com/groups/web2.0uRN/> (7-5-2016)

- organiziranje i osmišljavanje internih programa poticanja i razvijanja čitalačkih vještina i navika te informacijske pismenosti, npr. Najčitač, kvizovi, igre, čitateljski klubovi,
- organiziranje i osmišljavanje internih programskih aktivnosti za obilježavanje značajnih datuma, npr. Mjesec hrvatske knjige, Noć knjige, Mjesec hrvatskoga jezika..., ⁶³
- izgradnja raznovrsnog fonda, oslušivanje potreba i interesa, npr. sandučić želja/prijedloga, organiziranje sajмова razmjene knjiga...,
- postupna izgradnja informatički opremljenog dijela knjižnice, suradnja s informatičarem, npr. nedostatak financijskih sredstava nadomjestiti dogovorom o korištenju informatičkog kabineta za potrebe razvijanja knjižničnih usluga i programa,
- funkcionalna informatizacija – informatizacija poslovanja i izrada online kataloga, osiguravanje slobodnog pristupa internetu,
- javno predstavljanje aktivnosti i programa s ciljem promidžbe i vidljivosti u lokalnoj zajednici i među kolegama učiteljima, npr. objava u školskom listu, na mrežnim stranicama, zidnim novinama...,
- uključivanje lokalne zajednice u izgradnju fonda i opremanje knjižnice, npr. donacijski projekti
- izrada biltena, letaka, uređivanje panoa i plakata s ciljem predstavljanja nove građe, aktivnosti, programa, projekata, usluga...
- uređenje dijela vanjskog prostora škole za čitanje i učenje te provođenje programskih aktivnosti,
- održavanje mrežne stranice knjižnice, ⁶⁴
- kontinuirano traženje povratnih informacija o uslugama i programima te cjelokupnom dojmu knjižnice,
- stvaranje ugodnog ozračja, uključivanje učenika u uređenje prostora s ciljem stvaranja učenicima prepoznatljivog vizualnog identiteta, npr. različite

⁶³ Hrvatska udruga školskih knjižničara navela je sve aktivnosti povodom Mjeseca hrvatske knjige 2013. godine, popis se može pronaći na poveznici: [http://www.husk.hr/aktivnosti-u-mjesecu-hrvatske-knjige-2013/\(7-5-2016\)](http://www.husk.hr/aktivnosti-u-mjesecu-hrvatske-knjige-2013/(7-5-2016))

⁶⁴ Pomoć pri izradi: *Smjernice za izradu mrežnih stranica školskih knjižnica: usporedba hrvatskih i stranih primjera* dostupno na poveznici <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:748235/FULLTEXT01.pdf> (7-6-2016); dorađene prethodno navedene smjernice: <http://zsv.weebly.com/korisni-sadr382aji/smjernice-za-izradu-mreznih-stranica-osnovnoskolskih-knjiznica> (7-6-2016)

kreativne radionice te korištenje rezultata/uradaka/proizvoda u uređenju interijera,⁶⁵

- povezivanje i razmjena iskustava s kolegama iz inozemstva,⁶⁶
- stvaranje popisa preporuka za čitanje te popisa preporuka edukativnih sadržaja na internetu,⁶⁷
- kontinuirano obogaćivanje ponude periodike (tiskana i digitalna izdanja),
- kontinuirano stručno usavršavanje.

Virtualni prostor nudi bezbroj mogućnosti koje knjižničari mogu implementirati u svoje djelovanje, poslovanje i osobni razvitak te bi u tom smjeru trebala koračati suvremena školska knjižnica. U tom pogledu, navedenim se smjernicama ne nameće zanemarivanje tradicionalnih knjižničnih usluga i građe, već nadgradnja kako bi današnje generacije korisnika, koje su po mnogočemu drugačije od starijih generacija, u ustanovi koja svoje korijene nalazi stoljećima unatrag, pronašle nešto za sebe, svoj um i duh.

⁶⁵ Ideje za kreativne radionice mogu se pronaći na sljedećoj poveznici: <http://makeitatoryourlibrary.org/> ili pretraživanjem na mrežnoj stranici <https://www.pinterest.com/>

⁶⁶ The International Librarians Network primjer je virtualnog mjesta za druženje s kolegama knjižničarima iz cijeloga svijeta <http://interlibnet.org/> (7-5-2016)

⁶⁷ Već stvoreni popisi koji mogu poslužiti kao inspiracija na poveznicama: <http://www.kgz.hr/hr/procitajte-djeca-i-mladez/2016-28567/28567>, <http://www.kgz.hr/hr/za-djecu-i-roditelje-4293/4293>, <http://gkr.hr/Vodic-za-korisnike/Lokacije/Djecji-odjel-Stribor>

Zaključak

Tempo i okruženje u kojima današnja djeca odrastaju od ranih dana u njihov svijet uvode različite tehnologije i medije. O tome kakvo je trenutno stanje u društvu dovoljno govori činjenica da se izrađuju strategije i projekti promicanja čitalačkih navika i vještina od najranije dobi jer je knjiga, tradicionalni medij, gurnuta u pozadinu, na policu koja najčešće stoji negdje u kutu, iznad ili ispod modernih medija, audiovizualnih i multimedijjskih kutija koje su na prvi pogled privlačnije i zahtjevaju manje napora za konzumiranje. Naš pak odgojno-obrazovni sustav, sustav u koji djeca ulaze nakon niza godina gledanja u ekrane, počiva na djelatnostima govorenja, slušanja, pisanja i čitanja. Kao što možemo primijetiti, gledanje, *skrolanje*, *guglanje* i slično u taj sustav prodiru sporo i ovise o nizu elemenata poput tehničke opremljenosti škola, volji i želji učitelja, programskim ograničenjima itd. Međutim, u sastavu škola nalaze se školske knjižnice, ustanove koje su donedavno svoje postojanje temeljile upravo na uslugama vezanima uz tradicionalni medij - knjigu, ali ipak čine fleksibilniji dio tog sustava i programska krutost ne ograničava ih u toj mjeri u kojoj ograničava nastavni proces. Fleksibilnije su jer dobivaju malo, a mogu učiniti mnogo, jer mogu ponuditi svakome ponešto, jer se uz njih ne vežu ocjene i zadaće. Školska knjižnica, ako je dobra, nositelj je cjelokupnog života škole i putokaz prema novitetima, a ako nije dobra, predmet je komentiranja ispod glasa, koje bez inicijative i motivacije za promjenama rezultira marginaliziranjem i stagnacijom. Upravo su ta dva pola zauzele knjižnice koje su bile uključene u istraživanje predstavljeno u ovome radu.

Istraživanjem su se utvrdile razlike među korisničkim skupinama različitih školskih knjižnica te podudarnosti u korisničkim skupinama unutar školskih knjižnica. Konkretno, korisnici školske knjižnice OŠ *Ivan Zajc* zadovoljniji su školskom knjižnicom no što su to korisnici OŠ *Kantrida*. Jedni svoju školsku knjižnicu nazivaju srcem škole, a drugi priželjkuju promjene gotovo u svim područjima knjižničarskog djelovanja. I za jedne i za druge moglo bi se reći da „ne bježe od knjige“, ali voljeli bi i slobodan pristup internetu.

Neki se dijelovi ovoga rada mogu shvatiti kao promoviranje suvremene tehnologije, alata i sveprisutnog interneta, no nikako ne odbacuju vrijednosti knjiga i čitanja te knjižnica općenito. Štoviše, želi se naglasiti da se čitanje i korištenje knjiga kao izvora

znanja, zabave ili relaksacije među djecom/učenicima mogu učiniti vrijednim ulaganjem vremena posredstvom moderne tehnologije, da se financijski nepovoljni uvjeti mogu zaobići uključivanjem u različite nacionalne ili međunarodne projekte koji su na mreži i dostupniji su no ikada te da se knjižničari mogu stručno usavršavati i pratiti trendove u svijetu online povezivanjem i umrežavanjem s kolegama diljem svijeta.

Zaista je bezbroj mogućnosti na koji školska knjižnica može doprinijeti pozitivnoj i poticajnoj školskoj atmosferi i učeničkom postignuću. Nekako se u konačnici može zaključiti da velika odgovornost leži u knjižničaru, motivaciji i volji za radom, težnjom za profesionalnim razvojem i napretkom, spremnosti za prihvaćanjem promjena, prilagodbi novim trendovima te kombiniranju postojećeg i nadolazećeg. Kada bi školski knjižničar imao čarobni štapić, kao mnogi likovi knjiga koje „čuva“, sva bi djeca uživala u čitanju i provođenju vremena u knjižnici. Umjesto štapića, knjižničari na raspolaganju imaju usluge, programske aktivnosti, projekte i radionice te osmijeh i prihvaćanje svih bez prisile i obveze.

LITERATURA

1. Abarbanel, Elisabeth... [et al]. The New School Library: The human connection to digital Resources and Academic Success, 2013. URL: <http://www.nais.org/Magazines-Newsletters/ISMagazine/Pages/The-New-School-Library.aspx> (2016-1-5)
2. Abels, Eileen... [et al]. Kompetencije informacijskih stručnjaka 21. st. URL: <http://www.nsk.hr/cuk/dokumenti/SLA%20kompetencije.pdf> (2015-11-15)
3. Council of Europe/EBLIDA Guidelines for library legislation in Europe. URL: [https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/resources/DECS_CULT_POL_book\(2000\)1_EN.pdf](https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/resources/DECS_CULT_POL_book(2000)1_EN.pdf) (2015-1-25)
4. Čelić-Tica, Veronika; Zovko, Mira. Pokazatelji uspješnosti rada u školskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55,1 (2012), str. 6-9.
5. Golenko, Dejana. Informacijska pismenost. Informacijska pismenost (izborni kolegij). Filozofski fakultet u Rijeci. Rijeka, 30.5.2015. [Predavanje]
6. Gradska knjižnica Rijeka. URL: <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Maticna-djelatnost-GKR-a/O-djelatnosti> (5-18-2016)
7. Herring, James E. Internetske i informacijske vještine: priručnik za učitelje i školske knjižničare. Zagreb: Nediljko Dominović, 2008.
8. Izvješće o radu županijske matične službe GKR sa školskim knjižnicama u razdoblju od 1.1. do 31.12.2015. godine URL: <http://gkr.hr/O-nama/Za-knjiznicare/Maticna-djelatnost-GKR-a/Izvjescje-o-radu-i-plan-rada-zupanijske-maticne-sluzbe> (5-18-2016)
9. Kovačević, Dinka, Lasić-Lazić, Jadranka, Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica – korak dalje. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2004.
10. Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2012.
11. Machala, Dijana. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015.
12. Novi mediji u dječjim knjižnicama / urednica Dunja Holcer. Stručni skup Novi mediji u dječjim knjižnicama Sisak 13. i 14. prosinca 2007. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.
13. Program i sažetci predavanja u sklopu stručnog skupa Djeca na internetu u knjižnici, URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/187/> (2016-8-22)

14. Riger-Knez, Danijela. Oblikovanje mrežne stranice školske knjižnice i njezina uloga u promicanju informacijske pismenosti: diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2012. URL:
http://uzda.unizd.hr/122/1/Riger_Knez_Danijela_diplomski_rad.pdf (2015-11-10)
15. Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
16. Standard za školske knjižnice. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2015-11-20)
17. Zovko, Mira. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik. Senj: Gradski muzej Senj i Senjsko muzejsko društvo, 2009. URL:
<http://hrcak.srce.hr/57597> (2015-11-25)

Mrežni izvori navedeni u poglavlju *Smjernice za razvoj (ispod)prosječne hrvatske školske knjižnice* kao primjeri dobre prakse ili izvor inspiracije:

1. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:748235/FULLTEXT01.pdf> (7-6-2016)
2. <https://www.facebook.com/groups/web2.0uRN/> (7-5-2016)
3. <http://gkr.hr/Vodic-za-korisnike/Lokacije/Djeci-odjel-Stribor> (7-6-2016)
4. <http://www.husk.hr/aktivnosti-u-mjesecu-hrvatske-knjige-2013/> (7-5-2016)
5. <http://interlibnet.org/> (7-5-2016)
6. <http://www.kgz.hr/hr/procitajte-djeca-i-mladez/2016-28567/28567> (7-5-2016)
7. <http://www.kgz.hr/hr/za-djecu-i-roditelje-4293/4293> (7-5-2016)
8. <http://makeityourlibrary.org/> (7-6-2016)
9. http://www.mobilnost.hr/cms_files/2015/08/1440422684_linkovi-tablica-pronadi-se.pdf (7-5-2016)
10. http://os-jhabelica-velikagorica.skole.hr/skola/knjiznica/mladi_knjiznicari (7-5-2016)
11. <https://www.pinterest.com/> (7-5-2016)
12. <https://twitterovadruzina.wordpress.com/> (7-5-2016)
13. <http://zsv.weebly.com/korisni-sadr382aji/smjernice-za-izradu-mreznih-stranica-osnovnoskolskih-knjiznica> (7-6-2016)

Prilog 1. Anketni list namijenjen učenicima

Anketno istraživanje u svrhu pisanja diplomskoga rada
Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku, smjer *Knjižničarstvo*

ZADOVOLJSTVO UČENIKA ŠKOLSKOM KNJIŽNICOM

Uputa: Znakom **X** označi odgovore kojima se iskazuje tvoje mišljenje. Moguće je označiti **više odgovora**. Na prazne crte možeš upisati vlastiti odgovor ako misliš da je potrebno. Spol/razred/čitanje – zaokruži.

SPOL: M Ž **RAZRED:** 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. **ČITATI:** volim ne volim svejedno mi je

1. Knjižnica moje škole mjesto je za:

☐ druženje i zabavu	☐ igranje igrica
☐ sudjelovanje u radionicama i projektima	☐ gledanje filmova
☐ pronalaženje izvora znanja	☐ pomaganje u učenju prijateljima
☐ čitanje i razmišljanje	☐ istraživanje izvora na internetu
☐ istraživanje dobrih knjiga	☐ surfanje internetom
☐ učenje i pisanje domaćih zadaća	☐ ništa od navedenoga
☐ posuđivanje knjiga	☐ _____

2. Mislim da je osoba koja radi u školskoj knjižnici:

☐ kreativna	☐ komunikativna	☐ motivirana
☐ smišlja brojne aktivnosti	☐ ima mnogo novih ideja	☐ druželjubiva
☐ zanimljiva	☐ stručna	☐ spremna pomoći
☐ prilagodljiva	☐ ljubazna	☐ ništa od navedenoga
☐ puna razumijevanja	☐ snalažljiva	☐ _____

3. Prostor školske knjižnice:

☐ je ugodan	☐ lijepog je izgleda
☐ opremljen je računalima	☐ lagan je za snalaženje i pronalaženje knjiga
☐ dobro je osvijetljen	☐ prikladan je za rad u tišini
☐ ima dosta sjedećih mjesta	☐ ništa od navedenoga
☐ prikladan je za grupni rad	☐ _____

4. Knjižnične usluge koje koristim su sljedeće:

☐ posuđujem lektiru	☐ tražim pomoć u pretraživanju	☐ koristim mrežnu stranicu
☐ posuđujem druge knjige	☐ koristim online katalog	☐ čitam časopise
☐ sudjelujem u radionicama	☐ koristim računalo	☐ istražujem izvore

5. Što misliš o knjigama i drugoj građi (časopisima, CD-ima, DVD-ima...) u školskoj knjižnici? Mislim da:

☐ ima dovoljan broj lektira	☐ ima dovoljan broj dječjih časopisa
☐ ima puno zanimljivih knjiga	☐ ima puno novih knjiga
☐ su knjige oštećene	☐ su dostupni edukativni sadržaji na internetu
☐ je većina knjiga stara	☐ ne zanimaju me
☐ ima dobrih DVD-ova	☐ _____

6. Kada bih mogao/mogla unaprijediti (promijeniti) nešto u školskoj knjižnici odlučio/odlučila bih se za:

☐ stvaranje mrežne stranice knjižnice	☐ uređenje prostora
☐ bolju računalnu opremu	☐ stvaranje popisa preporuka sadržaja na internetu
☐ više pretplata na časopise	☐ stvaranje popisa preporuka knjiga za čitanje
☐ organiziranje knjižnih igara i kvizova	☐ osnivanje čitateljskog kluba
☐ dulje radno vrijeme	☐ nabavljanje novih knjiga
☐ mogućnost provjere dostupnosti knjiga na internetu	☐ _____

7. Školsku knjižnicu posjećujem:

☐ svaki dan	☐ jednom tjedno	☐ jednom u nekoliko mjeseci
☐ više puta tjedno	☐ jednom mjesečno	☐ nikada

8. U školskoj knjižnici bih provodio/provodila više vremena kad bi:

☐ atmosfera bila ugodnija	☐ bio omogućen slobodan pristup internetu
☐ bilo više mjesta za čitanje i učenje	☐ bilo zanimljivih novijih knjiga
☐ bilo više računala	☐ mogao/mogla dobiti pomoć u istraživanju
☐ razgovor normalne glasnoće bio dopušten	☐ ništa od navedenoga
☐ se organizirale zanimljive aktivnosti	☐ _____

9. Čitanje je:

☐ obaveza	☐ dosadno	☐ potrebno za učenje
☐ zadovoljstvo	☐ mučenje	☐ ništa od navedenoga
☐ odmor	☐ zabavno	☐ _____

10. Općenito o knjižnicama mislim da:

☐ su zastarjele	☐ trebaju poticati i razvijati navike čitanja
☐ ne prate trendove	☐ su važne u školovanju
☐ nam više ne trebaju	☐ su važne prilikom istraživanja neke teme
☐ su dobro mjesto za druženje	☐ čuvaju svo znanje ovoga svijeta
☐ nas knjižničari trebaju naučiti tražiti informacije	☐ ništa od navedenoga
☐ su čarobna mjesta za sanjarenje i maštanje	☐ _____

Ako imaš ikakav komentar vezan uz školsku knjižnicu (kakva je trenutno, kakva bi trebala biti ili kakvu ti želiš, slobodno iskoristi preostali prostor i zapiši svoja razmišljanja.

Hvala na sudjelovanju!

Prilog 2. Anketni list namijenjen učiteljima

Anketno istraživanje u svrhu pisanja diplomskoga rada
Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku, smjer *Knjižničarstvo*

ZADOVOLISTVO UČITELJA ŠKOLSKOM KNJIŽNICOM

Uputa: Znakom **X** označite odgovore kojima se iskazuje Vaše mišljenje. Moguće je označiti **više odgovora**. Na prazne crte možete upisati vlastiti odgovor ako mislite da je potrebno. Anketa je anonimna.

SPOL: M Ž	UČITELJ/ICA SAM U: razrednoj nastavi predmetnoj nastavi	RAZRED: 1. 2. 3. 4.	PREDMET: _____
---------------------	---	-------------------------------------	-----------------------

1. Školska knjižnica ustanove u kojoj radim mjesto je za:

☐ druženje i zabavu	☐ razvoj kritičkog mišljenja
☐ sudjelovanje u radionicama i projektima	☐ upoznavanje novih tehnologija i alata
☐ razvijanje čitalačkih navika i vještina	☐ pomaganje u učenju
☐ čitanje, učenje i pisanje domaćih zadaća	☐ razvijanje informacijske pismenosti
☐ informiranje	☐ suradnju s ciljem unaprjeđenja nastave
☐ poučavanje (održavanje nastave)	☐ ništa od navedenoga
☐ posuđivanje knjiga	☐ _____

2. Osoba koja radi u školskoj knjižnici je:

☐ kreativna	☐ komunikativna	☐ motivirana
☐ poduzetna	☐ inovativna	☐ druželjubiva
☐ zanimljiva	☐ stručna	☐ spremna pomoći
☐ prilagodljiva	☐ ljubazna	☐ ništa od navedenoga
☐ puna razumijevanja	☐ snalažljiva	☐ _____

3. Prostor školske knjižnice:

☐ je ugodan	☐ lijepog je izgleda
☐ opremljen je računalima	☐ lagan je za snalaženje i pronalaženje knjiga
☐ dobro je osvijetljen	☐ prikladan je za rad u tišini
☐ ima dosta sjedećih mjesta	☐ ništa od navedenoga
☐ prikladan je za grupni rad	☐ _____

4. Knjižnične usluge koje koristim su sljedeće:

☐ posuđujem stručnu literaturu	☐ tražim pomoć u pretraživanju	☐ koristim mrežnu stranicu
☐ surađujem s knjižničar(k)om	☐ koristim online katalog	☐ pretražujem digitalne izvore
☐ posuđujem beletristiku	☐ koristim računalo	☐ sudjelujem u radionicama
☐ dovodim učenike na upoznavanje s knjižnicom	☐ koristim literaturu za pomoć u realizaciji nastave	☐ ništa od navedenoga

5. Što mislite o knjigama i drugoj građi (časopisima, CD-ima, DVD-ima...) u školskoj knjižnici? Mislim da:

☐ ima dovoljan broj lektira	☐ ima dovoljan broj dječjih časopisa
☐ su knjige oštećene	☐ su dostupni edukativni sadržaji na internetu
☐ je većina knjiga stara	☐ nisam upoznat s fondom knjižnice
☐ su svake godine dostupne nove knjige	☐ _____

6. Kada bih mogao/mogla unaprijediti (promijeniti) nešto u školskoj knjižnici, predložio/la bih sljedeće:

☐ stvaranje mrežne stranice knjižnice	☐ uređenje prostora
☐ bolju računalnu opremu	☐ stvaranje popisa preporuka sadržaja na internetu
☐ više pretplata na časopise	☐ stvaranje popisa preporuka knjiga za čitanje
☐ dulje radno vrijeme	☐ nabavljanje novih knjiga
☐ stvaranje online kataloga	☐ organiziranje knjižnih igara i kvizova
☐ više suradničkih programa/projekata na relaciji knjižnica - nastava	☐ _____

7. Školsku knjižnicu posjećujem:

☐ svaki dan	☐ jednom tjedno	☐ jednom u nekoliko mjeseci
☐ više puta tjedno	☐ jednom mjesečno	☐ nikada

8. U školskoj knjižnici bih provodio/provodila više vremena kad bi:

☐ atmosfera bila ugodnija	☐ postojala suradnja s knjižničar(k)om
☐ bilo više mjesta za čitanje i rad s učenicima	☐ bilo zanimljivih novijih knjiga
☐ bilo više računala	☐ mogao/mogla dobiti pomoć u istraživanju
☐ bilo prostora za rad s učenicima	☐ ništa od navedenoga
☐ se organizirale zanimljive aktivnosti	☐ _____

9. Razvijanje informacijske pismenosti i čitalačkih vještina je:

☐ obaveza knjižničara	☐ nužno za snalaženje	☐ potrebno za učenje
☐ i moja odgovornost	☐ preduvjet za uspjeh	☐ ništa od navedenoga
☐ nepotrebno	☐ dugotrajan proces	☐ _____

10. Općenito o knjižnicama mislim da:

☐ su zastarjele	☐ trebaju poticati i razvijati navike čitanja
☐ ne prate trendove	☐ su važne u školovanju
☐ su srce škole	☐ su temelj obrazovanja
☐ nam više ne trebaju	☐ su važne prilikom istraživanja neke teme
☐ su dobro mjesto za druženje	☐ ništa od navedenoga
☐ trebaju razvijati informacijsku pismenost	☐ _____

Ako imate ikakav komentar vezan uz školsku knjižnicu (kakva je trenutno, kakva bi trebala biti ili kakvu Vi želite), slobodno iskoristite preostali prostor i zapišite svoja razmišljanja.

Hvala na sudjelovanju!

Prilog 3. Popis tablica

Tablica 1 – Kompetencije školskog knjižničara

Tablica 2 – Školske knjižnice: što je in, a što out

Tablica 3 - Opći podatci o školama i školskim knjižnicama

Tablica 4 – Naklonost učenika prema čitanju

Tablica 5 – Namjena školske knjižnice po mišljenju učenika

Tablica 6 – Karakteristike knjižničara po mišljenju učenika

Tablica 7 – Vrste knjižničnih usluga koje koriste učenici

Tablica 8 – Mišljenje učenika o građi u školskoj knjižnici

Tablica 9 – Mišljenje učenika o prostoru školske knjižnice

Tablica 10 – Učestalost dolazaka učenika u školsku knjižnicu

Tablica 11 – Prijedlozi učenika za unaprjeđenje školske knjižnice (1)

Tablica 12 - Prijedlozi učenika za unaprjeđenje školske knjižnice (2)

Tablica 13 – Općenito mišljenje učenika o knjižnicama

Tablica 14 – Općenito mišljenje učenika o čitanju

Tablica 15 – Namjena školske knjižnice po mišljenju učitelja

Tablica 16 – Karakteristike knjižničara po mišljenju učitelja

Tablica 17 – Vrste knjižničnih usluga koje koriste učitelji

Tablica 18 – Mišljenje učitelja o građi u školskoj knjižnici

Tablica 19 – Mišljenje učitelja o prostoru školske knjižnice

Tablica 20 – Učestalost dolazaka učitelja u školsku knjižnicu

Tablica 21 – Prijedlozi učitelja za unaprjeđenje školske knjižnice (1)

Tablica 22 – Prijedlozi učitelja za unaprjeđenje školske knjižnice (2)

Tablica 23 – Stav učitelja o informacijskoj pismenosti i čitalačkim vještinama

Tablica 24 – Mišljenje učitelja o knjižnicama općenito

Tablica 25 - Namjena školske knjižnice (usporeba odgovora učitelja i učenika)

Tablica 26 - Karakteristike školskog knjižničara (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Tablica 27 - Prostor školske knjižnice (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Tablica 28 - Korištenje knjižničnih usluga (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Tablica 29 - Mišljenje o građi zastupljenoj u školskoj knjižnici (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Tablica 30 - Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice (usporedba odgovora učitelja i učenika) (1)

Tablica 31 - Prijedlozi za unaprjeđenje školske knjižnice (usporedba odgovora učitelja i učenika) (2)

Tablica 32 - Učestalost dolazaka u školsku knjižnicu (usporedba odgovora učitelja i učenika)

Tablica 33 – Općenito mišljenje o knjižnicama (usporedba odgovora učitelja i učenika)